

ลักษณะคำประพันธ์ร่ายกรองของไทยระหว่าง พ.ศ. 2475-2485

ก่อนที่จะกล่าวถึงลักษณะคำประพันธ์ร่ายกรองของไทยระหว่าง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2485 นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย เมื่อ พ.ศ. 2475 เสียก่อน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ และผลที่มีต่อร่ายกรองในระยะใกล้เคียงกันนั้น

การกำหนดพิจารณาบทร่ายกรองตั้งแต่ พ.ศ. 2475 อันเป็นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตยไปจนถึงปี พ.ศ. 2485 นั้น พิจารณาจากโคลงกลอนของครูเทพเป็นสำคัญ เนื่องจากครูเทพผลิตผลงานต่อเนื่องมาจากช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2485 อันเป็นที่ที่ท่านสิ้นชีวิต นอกจากนั้นยังพิจารณาจากความเปลี่ยนแปลงในกระแสร่ายกรองของไทยที่เริ่มมีผลงานที่นำศึกษาเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2485 เป็นต้นไป ไต่แก่งานของนักประพันธ์บทร่ายกรองหลายคนมี นายผี เป็นอาทิ

ในช่วง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2485 นั้นนอกจากจะมีโคลงกลอนของครูเทพเป็นหลักแล้ว ยังมีบทร่ายกรองของกวีบางท่าน เช่น กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) และนายชิต บุรทัต เป็นต้น รวมอยู่ด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475

การปกครองของไทยได้เปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยมีคณะบุคคลคณะหนึ่งเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ และเรียกตัวเองว่า "คณะราษฎร" ซึ่งหมายถึงหมู่คณะของพลเมืองส่วน

มากในสังคมหรือกลุ่มที่ท่าตรงกับความต้องการของราษฎร¹ เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วย นักศึกษาไทยที่มีแนวคิดก้าวหน้า ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในยุโรป และคณะนายทหารในประเทศ-ไทยที่มีจุดประสงค์ร่วมกันที่จะ "เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบมราชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญ"² ทั้งนี้ เพราะเห็นว่า "เมื่อระบบเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานของสังคม ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ระบบการเมืองของสังคมก็จำต้องเปลี่ยนไปตาม มิฉะนั้นก็เกิดความขัดแย้งกับระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานและก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ"³

หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ซึ่งเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองผู้หนึ่ง ได้อธิบายสภาพการณ์ของสังคมไทยขณะนั้นไว้ว่า

เมื่อระบบทุนสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตกแล้ว ก็ได้พัฒนาเป็นทุนใหญ่ มหาศาลยิ่งขึ้น เป็นบรมชนานภาพหรือจักรวรรดินิยมที่ได้แผ่อำนาจมาในสยาม และประเทศก่อกพัฒนาอื่น ๆ สยามก็ได้ถูกบังคับให้จำต้องทำสนธิสัญญากับ ประเทศทุนนิยมต่าง ๆ อันเป็นผลให้สยามจำต้องรับเอาระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เข้ามามากุเคียงกับระบบเศรษฐกิจศักดินาสมัยเก่า ดังนั้นทรศนะอันเกิดจาก ระบบทุนสมัยใหม่ในยุโรปจึงได้ตามเข้ามาในสยามด้วย ซึ่งมีเสียงเรียกร้อง ภายในสยามเองและจากผู้ที่เคยศึกษาในยุโรป - อเมริกาที่มีใจหัวค้อหัวรัน ของระบบศักดินาที่ลาหลังจนเกินไป ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนระบบสมบูรณา- ญาสิทธิราชมาเป็นระบมราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น แต่เสียง

¹ ปรีดี พนมยงค์, "เกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร และระบบประชาธิปไตย", รัฐศาสตร์ 14 ฉบับ ปฏิวัติและประชาธิปไตย (พระนคร : ชมรมหนังสือยูงรำแพน, 2517), หน้า 234.

² เล่มเดียวกัน, หน้า 212.

³ เล่มเดียวกัน, หน้า 219-220.

เรียกร้องนั้นมีระดับต่าง ๆ กัน บางพวกขอเอาแต่น้อย ๆ บางพวกก็ขอให้
อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญครบถ้วนตามหลักประชาธิปไตยสมบูรณ์ สุดแต่บุคคล
ใจจะจำกัดหรณะของตนเองเพียงใด ¹

เสียงเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น มิใช่เพิ่งเริ่มจากคณะราษฎร
เป็นคณะแรก หากใดเกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่ระบบเศรษฐกิจของไทยได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อ
ติดต่อกับต่างประเทศอย่างจริงจัง ในสมัยรัชกาลที่ 5 และมีผลทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลง
ตามไปด้วย เสียงเรียกร้องแต่ครั้งนั้นปรากฏออกมาในรูปหนังสือกราบบังคมทูลโดยตรง ²
และในงานเขียนของเทียนวรรณและเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาล
ที่ 6 ได้มีเสียงเรียกร้องปรากฏในหนังสือพิมพ์และนิตยสารหลายฉบับ จนเกิดเป็นกบฏ
ร.ศ. 130 ขึ้น และถูกปราบปรามไปได้

กลุ่มผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่รวมตัวเป็นคณะราษฎรนี้ ส่วนใหญ่ได้แก่
นักศึกษาไทยที่เดินทางไปศึกษาในยุโรป ซึ่งมีหลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์)
เป็นหัวหน้า มีการรวมกลุ่มพบปะกันเสมอมาตั้งแต่ราว พ.ศ. 2468 มาแล้ว และขยาย
วงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งสามารถรวมกลุ่มกับคณะทหารในเมืองไทย ก่อนการเปลี่ยนแปลง
เพียงเล็กน้อย

มีผู้กล่าวว่า "การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เป็นการปฏิวัติที่แปลกประหลาดที่สุดในโลก
ขอประหลาดมิได้อยู่ที่การเป็นการปฏิวัติที่ไม่นองเลือด (Bloodless Revolution) ด้งที่
มีผู้กล่าวกันเสมอ หากอยู่ที่ความสะอาดของการบิ่คอำนาจ และระยะเวลาอันสั้นของการ

¹ เล่มเดียวกัน, หน้า 222.

² ปรีดี พนมยงค์, เล่มเดิม, หน้า 226.

รวมตัวของบรรดาผู้ก่อการ ... กลุ่มนักปฏิวัติที่เคยคบคิดกันมาตั้งแต่ยังอยู่ในยุโรปกับกลุ่มทหารในประเทศไทย เพิ่งจะโค่นล้มกันประมาณ 4 เดือน ก่อนการปฏิวัติ"¹

หลังจากที่ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แล้ว คณะราษฎรก็ได้แต่งตั้งผู้บริหารขึ้นตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี และเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร

2. วิกฤตการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

การเมืองกับสังคมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก เพราะฉะนั้นวิถีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองย่อมจะมีผลต่อสังคม และคนในสังคมไม่มากก็น้อย ในกรณีของวิกฤตการณ์เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตย ท่าทีของครูเทพมีลักษณะที่เปลี่ยนไปจนเห็นได้ชัด

หลังจากที่ครูเทพลาออกจากราชการ เมื่อ พ.ศ. 2469 ท่านได้ใช้ชีวิตแบบสามัญชนทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้กับงานเขียน อันมีทั้ง โคลงกลอนต่าง ๆ บทละคร บทความ รวมไปถึงตำราเรียนภาษาไทย การวางจากหน้าที่การงานประจำและตำแหน่งทางการเมืองทำให้ท่านมีอิสระที่จะแสดงความคิดเห็นและเขียนบทประพันธ์ที่มีคุณค่าได้มากมาย จนสามารถยกย่องได้ว่าท่านเป็น "กวีเพื่อชีวิต"¹ โดยหนึ่ง แก่ท่อมาวินิจฉัยทางการเมืองได้ผลักดันให้ท่านเข้าไปมีบทบาทในการปกครองประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของไทย เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475

ตำแหน่งทางการเมืองที่ได้รับนี้ แสดงให้เห็นว่า ครูเทพมีฐานะทางสังคมที่บุคคลหลายกลุ่ม หลายระดับยอมรับ จึงทำให้ท่านกลายเป็นผู้ร่วมบริหารประเทศด้วยผู้หนึ่ง หงษ์

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อุคตการณ์ทางการเมือง (พระนคร : เคล็ดไทย, 2517), หน้า 130-131.

ก่อนหน้านั้นท่านเคยเป็นเสนาบดีของกลุ่มผู้ปกครองประเทศชุกเกา การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ มีผลต่องานของครูเทพมาก โดยเฉพาะงานร้อยกรองหลัง พ.ศ. 2475 มีลักษณะต่างไป จากงานซึ่งเป็น "ศิลปะเพื่อชีวิต" ในระยะก่อนหน้านั้นอย่างเห็นได้ชัด ครูเทพไม่สามารถ แสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเปิดเผย ทั้ง ๆ ที่วิถีทางการเมืองได้เปลี่ยนไปสู่ ระบบประชาธิปไตยแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะฐานะทางการเมืองของท่านไม่เปิดโอกาสให้ ท่านแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่ม ผู้นำกลุ่มใหม่กับกลุ่มเก่า มีผลประโยชน์ที่ค่อนข้างรุนแรง ครูเทพจึงอยู่ในภาวะที่ "กลืนไม่เข้า คายไม่ออก" คือวางตัวไม่ถูก เพราะฉะนั้นครูเทพจึงจำเป็นต้องเก็บตัวเอง เก็บความคิดเห็นที่ เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง และวางเฉยในทุกเรื่อง อย่างน้อยก็เพื่อชีวิตทางการเมือง ของท่านให้ยืนยาวออกไปอีกระยะหนึ่ง

3. โคลงกลอนของครูเทพภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

โคลงกลอนของครูเทพภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีปรากฏมากกว่า ระยะก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งที่ระยะเวลาในการประพันธ์มีอยู่เพียง 10 ปีเท่านั้น เนื่องจากท่านถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2486 เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะในช่วงบั้นปลาย ชีวิตของท่านครูเทพมีภารกิจไม่มากนัก และพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ประจำ จึงมีเวลาประพันธ์ งานมากขึ้น และงานระยะหลังของท่านปรากฏในรูปบทร้อยกรองมากกว่าร้อยแก้ว จึงทำให้โคลงกลอนของครูเทพภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีอยู่มากถึง 82 เรื่อง

ถึงแม้ว่าโคลงกลอนในระยะหลังจะมีมากกว่าระยะแรก แต่ทั้งเนื้อหาและรูปแบบ ของโคลงกลอนเหล่านี้ก็ได้ไต่เต้าไปกว้างไกลในระยะแรกเลยทั้ง ๆ ที่มีเวลาในการผลิต ผลงานมากกว่า รูปแบบโดยทั่วไปของโคลงกลอนช่วงนี้มักจะเป็นกลอนสุภาพธรรมดา จะมีคำ ประพันธ์อื่น ๆ แทรกก็เป็นส่วนน้อย เช่น มีเพลงพื้นบ้านแทรกอยู่เพียง 2 บท เป็นต้น ส่วน เนื้อหาที่มี ไว้วิเคราะห์ปัญหาและชี้แนะแนวทางที่ดี เช่นงานในระยะแรก เป็นเพียงแทบทุก ประพันธ์วิเคราะห์ชาวสยามการณ์ทั่วไปของโลก โดยเฉพาะโลกตะวันตกและผลที่มีต่อสังคม ไทย เนื้อหาที่สอดแทรกความคิดเห็นต่อการปกครองของไทยขณะนั้นมีอยู่ไม่มากนัก จนแทบจะ

กล่าวได้ว่าไม่มีปรากฏอยู่เลย หากจะมีก็แสดงออกมาในรูปของการประทก ประชัน เลียดสี โดยเคลือบแฝงด้วยรูปแบบของสัญลักษณ์หรือการกล่าวโดยนัยแทนการแสดงออกอย่างเปิดเผย

เหตุที่โคลงกลอนของครูเทพในระยะหลังไม่เด่นเท่างานในระยะแรก การเสนอความคิดเห็นไม่เปิดเผยและกำกวมเท่าที่ควรจะเป็นเมื่อเทียบกับงานในระยะแรกนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่ามิได้มีมูลเหตุมาจากอายุของท่านเป็นประการสำคัญ หากน่าจะ เป็นเพราะสภาวะของสังคมไทยที่ล้อมรอบตัวท่านอยู่ในขณะนั้นมากกว่า ซึ่งอาจจะพิจารณาได้จากหลายประเด็นด้วยกัน คือ

ก. ความไม่มั่นคงในนโยบายและการบริหารประเทศของคณะรัฐบาล ซึ่งถือกำเนิดมาจากคณะราษฎร รวมทั้งการหลงอำนาจของกลุ่มบุคคลผู้นอบประชาธิปไตยให้ประชาชนชาวไทย ทำให้ลักษณะการปกครองประเทศกลายเป็นระบอบเผด็จการไปโดยปริยาย โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลทหารเริ่มเข้ายึดอำนาจสืบทอดกันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา¹ จนถึงการนำประเทศไทยเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 สังคมไทยมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่ราบรื่นเท่าใดนัก แม้รัฐบาลจะพยายามมอบความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนชาวไทย แต่ก็กระทำไปเพียงในระยะแรก ๆ ของการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น หลังจากนั้นประชาธิปไตยก็เป็นเพียงคำกล่าวอ้างที่มีได้มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ครูเทพเองก็คงประสบกับภาวะนี้เช่นกัน เพราะโคลงกลอนในระยะหลัง พ.ศ. 2475 นี้ แสดงให้เห็นว่าครูเทพเลียดที่จะกล่าวถึงการดำเนินงานของรัฐบาลโดยตรง มักจะกล่าวถึงสถานการณ์ของโลกโดยกว้าง ๆ มากกว่า เพราะเป็นการแสดงขอเท็จจริงและวิจารณ์สถานการณ์อย่างกว้าง ๆ

¹ ตั้งแต่รัฐบาลชุดพระยาพหลพลพยุหเสนา บริหารประเทศเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2476 ดูจาก ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, "การเมืองไทย", รัชศาสตร์ 14 ฉบับปฏิบัติและประชาธิปไตย, หน้า 132.

ข. อาจสันนิษฐานได้ว่าภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นช่วงที่ค่าประพันธ์ร่อยกรองตกต่ำลงมาก และเสื่อมความนิยมไปจากวงวรรณกรรม เพราะนักเขียนรุ่นใหม่หันไปสื่อความคิดด้วยบทประพันธ์ร้อยแก้วแทน ยุคนั้นเป็นยุคที่นวนิยาย (Novels) กำลังเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง ครูเทพจึงประพันธ์โคลงกลอนของท่านเพียงเพื่อสนองความต้องการของตัวเองในการที่จะผลิตผลงานออกมา และรักษารูปแบบคำประพันธ์ที่สืบมาแต่โบราณไว้ด้วย โดยมีใตมองสนองความต้องการของสังคมหรือคนอ่านขณะนั้น อีกทั้งสภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ก่อให้เกิดความปั่นป่วนโดยทั่วไปในสังคมไทย จึงทำให้ความสนใจของคนอ่านจាក់ดวงแคบลงไปอีก ครูเทพกล่าวถึงยุคที่โคลงกลอนเสื่อมโทรมไปนี้ ไว้ในคำนำหนังสือโคลงกลอนของครูเทพ ฉบับพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2485 ว่า "บัดนี้ผู้จัดพิมพ์ได้มาปรารภเห็นสมควรจัดพิมพ์ เพราะถึงคราวที่โคลงกลอนกำลังจะฟื้นฟูขึ้นแล้ว จึงตกลงให้พิมพ์ขึ้นเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลด้วย" ¹

ข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าก่อนหน้า พ.ศ. 2485 นั้น โคลงกลอนคงจะไม่เป็นที่นิยมเท่าใดนัก รัฐบาลจึงจำเป็นต้องส่งเสริมโดยให้มีโคลงกลอนของครูเทพปรากฏออกมาเป็นหลักฐานในฐานะที่มีชื่อเสียงคำโคลงกลอนมาเป็นเวลานาน โคลงกลอนของครูเทพในช่วงนี้จึงมีใตมองความเด่นที่เนื้อหาเป็นสำคัญ

ค. ในระยะก่อนและหลัง พ.ศ. 2475 มีนักเรียนไทยไปศึกษาต่อที่ยุโรปกันมาก และมักจะได้รับอิทธิพลตะวันตกกลับเข้ามาบ้าง โดยเฉพาะอิทธิพลทางการเมืองที่แพร่หลายอยู่ในยุโรปขณะนั้น คือประชาธิปไตยที่แท้จริงและสังคมนิยมขั้นพื้นฐาน นักเรียนนอกเหล่านี้มักจะวิพากษ์วิจารณ์การปกครองของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และต้องการให้การปกครองของไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ครูเทพเองแม้จะเป็นนักเรียนนอก แต่ด้วยความ

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 3, "คำนำเมื่อพิมพ์ครั้งแรก" (พระนคร :

เคยชินกับระบบการปกครองแบบเก่า เนื่องจากเคยมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้บริหารประเทศ ควบคู่กันหนึ่ง ทำให้ครูเทพเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน อันมีศัพท์เรียกว่า การปฏิวัติ (Revolution) และต้องการการเปลี่ยนแปลงชนิดค่อยเป็นค่อยไป คือ การปฏิรูป (Reformation) สิ่งนี้เองที่ทำให้ครูเทพกลายเป็นผู้มีความคิดล้าหลังไป หากจะเทียบกับผู้มีความรู้ในสมัยนั้น และคงจะเป็นด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้คนอ่านเสื่อมความนิยมโคลงกลอนของครูเทพไป และครูเทพเองก็คงไม่อยากจะเขียนบทประพันธ์ที่เสนอความคิดเห็นทางการเมืองในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น จึงเลยไปแสดงออกในแง่มุมอื่น ๆ ทำให้ลักษณะ "ศิลปะเพื่อชีวิต" ในโคลงกลอนของครูเทพหมดไป

เนื้อหาโคลงกลอนของครูเทพระหว่าง พ.ศ. 2475-2485

ในจำนวนโคลงกลอน 82 บทของครูเทพในระยะ 10 ปีนี้ อาจแบ่งประเภทของเนื้อหาออกได้เป็น 4 หัวข้อใหญ่ ได้แก่

- (1) เนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งมีอยู่มากที่สุด
- (2) เกี่ยวกับสังคมการเปลี่ยนแปลงของสังคมอันมีผลมาจากความก้าวหน้าทางวัตถุและความเจริญทางอุตสาหกรรม
- (3) เรื่องการศึกษา การกีฬา และเยาวชนของชาติ อันถ่ายทอดมาจากความสำนึกในอาชัพครุที่ผูกพันกับครูเทพยุคตลอดชีวิต
- (4) เรื่องศาสนาและธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งปรากฏไปตามวัยของท่าน แม้จะมีอยู่โดยตรงไม่มากนัก แต่ก็สอดแทรกอยู่ในความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา

เนื้อหาทั้ง 4 ประการนี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องจนแยกเค็ดขาดจากกันไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นเรื่องของการเมืองและเศรษฐกิจก็สามารถสะท้อนให้ผู้อ่านมองเห็นสภาพสังคมได้อย่างดีหรือในเรื่องศาสนาก็เช่นเดียวกัน อาจจะเป็นเพราะวัยของครูเทพที่ย่างพวยวัยกลางคนมาแล้ว ความผูกพันเลื่อมใสในพุทธศาสนาจึงมีอยู่มาก และได้ใช้วิจารณ์งานอัน

สร้างขึ้นมาจากพุทธศาสนานั้น อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองและสังคมได้อย่างสอดคล้อง หลักพุทธศาสนาที่ครูเทพยึดมั่นและเข้าไปเกี่ยวข้องกับเนื้อหาส่วนอื่น ๆ อยู่เสมอ นั้น ได้แก่ การยึดถือในทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา คือไม่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง และความเชื่อในเรื่องอนิจจัง คือ ความไม่เที่ยงแท้ของสิ่งทั้งหลาย แม้แต่สังคมที่มนุษย์ดำรงอยู่ก็อยู่ในสภาพที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปไต่ตลอดเวลา เรื่องของการศึกษาก็เช่นกัน เนื่องจากความเคยชินในความเป็น "ครู" ทำให้ครูเทพใ้การศึกษาหรือสอนผู้อื่นอยู่เสมอ และมองเห็นว่า การศึกษาเป็นสิ่งเกี่ยวพันนั้นที่จะทำให้คนเราฉลาดและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกได้

(1) เนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองและเศรษฐกิจ

ถึงแม้จะกล่าวได้ว่าโคลงกลอนของครูเทพหลัง พ.ศ. 2475 แสดงออกอย่างไม่ชัดเจนนัก มักแฝงนัยในรูปสัญลักษณ์ แต่ก็ยังปรากฏว่ามีโคลงกลอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการเมืองอยู่มากที่สุด เนื้อหาในเรื่องการเมืองนั้นขยายวงกว้างจากเรื่องการเมืองของไทยไปสู่ระดับโลก และเนื่องจากเป็นช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงปรากฏบทวิจารณ์สงครามโลก และผลที่มีต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยไว้มาก

ในแง่ที่เกี่ยวกับการเมืองไทยโดยตรง ครูเทพมักจะไม่กล่าวชัดเจนนัก คงเป็นเพราะเหตุผลทางการเมืองบางประการ ทำให้ครูเทพต้องใช้สัญลักษณ์มาเคลือบแฝงมากที่สุด เช่น ในบทที่ว่า "แม่เมษค้ำยั้งแรชอบน้ำเงิน", "ยืมเถิด" และ "น้ำองุ่นใหม่กรอกชวดเกา"

ในระหว่าง พ.ศ. 2475-2476 อันเป็นช่วงที่ครูเทพดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะประธานสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีผลงานปรากฏออกมาไม่มากนัก และผลงานเหล่านั้นก็ไม่มีบทใดที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมืองเลย โคลงกลอนที่เกี่ยวกับการเมืองและเศรษฐกิจ เพิ่งจะปรากฏจริงจึงหลังจากที่ครูเทพพ้นจากตำแหน่งทางการเมือง คือ หลังจาก พ.ศ. 2477 เป็นต้นมา

จากการวิเคราะห์เนื้อหาทางการเมืองในโคลงกลอนของครูเทพ ทำให้ผู้อ่าน
 ไขว่คว้าถึงทัศนคติของครูเทพที่มีต่อระบบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป เหตุที่ผู้วิจัยจึงมีการ
 สืบสวนทัศนคติ หรือจุดยืนของครูเทพมากล่าวถึงก่อนการวิเคราะห์เนื้อหาโดยละเอียด ก็
 เพราะสิ่งเหล่านั้นจะช่วยให้ผู้อ่านศึกษาครูเทพได้อย่างถ่องแท้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในโคลงกลอนชื่อว่า "วิญญูโก โลโก" ซึ่งครูเทพประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2477
 ได้แสดงทัศนะของครูเทพเกี่ยวกับลัทธิการเมืองของโลก และผลที่กระทบกระเทือนการ
 เมืองของไทยได้อย่างดี และเสนอให้ผู้อ่านไตร่ตรองความคิดเห็นของประชาชนคนหนึ่งที่มี
 ต่อการปกครองประเทศของเขาได้ชัดเจนพอใช้

รัฐประศาสน์	โอนอำนาจไปมาคนาชั้น
บนลงกลางล่างขึ้นบนสลับสวัน	พัลวันหลายแบบลวนแบบคายน
แฉับโซลหมอนนะเกี๋หมคคี่คอก	จึงคีม้อคระชี่คี่เหลือหลาย
ครันเลยเดิดเกิดชยัจะกลับกลาย	เข้าหานายคิกเตเตอร์ให้เชอพา
...	...
สวนคีม้อคระชี่เกินคีนัก	คณะพรรคครอบงำท่าเหลวไหล
สองสุคโคงโคกก็ตามไม่งามไซร	ทานให้ไซ้ฆัณนิมาว่ายอดคี่
...	...
Fashion	ช่างกระไรปากบั้นมาคั้งนี้
ไม่แต่เปลี่ยนเครื่องแต่งตัวสตรี	มาเปลี่ยนสีปกครองสองเบ้องยัก
คั้งเวลาให้เหมาะเฉพาจะอย่าง	อย่าดีห่างเกินควรรควานหาญหัก ¹

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "วิญญูโก โลโก", หน้า 150-153.

ความคิดนี้เน้นหนักขึ้นในบทที่ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" ซึ่งแต่งในปี พ.ศ. 2479 และ
ในปีเดียวกันนั้นเองก็มีบทประพันธ์ที่แสดงหลักการของครูเทพไว้อีกเจกในบท "ชำระ่วยโลก"
ครูเทพกล่าววว่า

สักวาปฏิวัติชักทำลาย
ถึงจะหมายก่อสร้างก็ปางหลัง
ในระยะทดลองของพลาดปลั่ง
บทบาทยังปรวนแปรไม่แนก
เกินตาชัก ปฏิวัติ ชักสงบ
อาจบรรจบ วิวัณ รัศกุ่มหนัก
จริงอยู่ชา - แทว่าดาพรอมพริก
ยอมประจักษ์ผลปลั่ง เทากันเอย ¹

เนื้อหาในโคลงกลอนบทนี้ ทำให้ผู้อ่านทราบได้ว่าครูเทพนั้นมีชื่อนักปฏิวัติ ครูเทพ
ไม่ชอบใช้กำลังรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ชอบที่จะประนีประนอมกันโดยใช้หลักของ
พุทธศาสนาเรื่องทางสายกลางมากกว่า ด้วยเหตุนี้จึงจัดได้ว่าครูเทพเป็นนักปฏิรูป มิใช่
นักปฏิวัติอย่างแน่นอน และจากข้อสรุปนี้เองจะช่วยอธิบายให้ผู้อ่านทราบได้ว่า เหตุไรครูเทพ
จึงเปลี่ยนจาก "ศิลปินเพื่อชีวิต" มาเป็น "ศิลปินแนวปฏิรูป" ไป ภายหลัง พ.ศ. 2475

ความคิดที่ยึดมั่นในหลักพุทธศาสนายังปรากฏในโคลงกลอนของครูเทพเกี่ยวกับการ
เมืองนี้อีกหลายบท บทที่น่าสนใจที่สุดได้แก่ "แม่เมฆคำยังแรชอบนำเงิน" ซึ่งแต่งในปี
พ.ศ. 2477 เพราะนอกจากหลักพุทธศาสนาที่ว่า "อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา" แล้ว ยังมีสัญลักษณ์
บางอย่างที่น่าสนใจแฝงไว้ด้วย ครูเทพรำพันไว้ว่า

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "ชำระ่วยโลก", หน้า 177.

เมื่อโลกเบียดเบียนเบียดเบียน
ในโลกนี้ไม่มีความสุขจริง

แผ่นดินรอนระงมทุกข์ถ้วนทุกสิ่ง
ยิ่งคิดยิ่งเบื่อโลกและชีวา

...

อนิจจาเมฆคล้ำค่าแท้แท้
อันคนเราถึงเศร้าโศกเพียงไร

...

อุตุสาห์แรขอบน้ำเงินเพลิกเพลินไค
ก็เบาใจเมื่อเขารูเท่าทุกข์¹

จากเนื้อความในบทนี้ทำให้ผู้วิจัยคิดค่านึงว่า ในปี พ.ศ. 2477 มีเหตุการณ์อะไรที่ทำให้ครูเทพรู้สึก "เบื่อโลก" และคิดว่า "แผ่นดินรอนระงมทุกข์" เมื่อย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์ช่วงนั้นก็จะเห็นว่า ในปี พ.ศ. 2476 นั้นเกิดกบฏบวรเดชขึ้น สร้างความปั่นป่วนให้กับแผ่นดินไทยไม่น้อย และในปี พ.ศ. 2477 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็สละราชสมบัติ อาจจะเป็นด้วยสาเหตุ 2 ประการนี้กระมังที่ทำให้ครูเทพเบื่อหน่ายโลก จนต้องไขห่อหลักธรรมะเรื่องการดับทุกข์เขาช่วย และคำว่า "ขอบน้ำเงิน" นั้นก็เสนอให้อ่านถึงสถาบันกษัตริย์ ทำให้เกิดความได้ว่าครูเทพผูกพันกับสถาบันกษัตริย์อย่างแน่นแฟ้นเมื่อรัชกาลที่ 7 สละราชย์ ทำให้ครูเทพเศร้าสลดใจมาก และคิดว่าเป็นภาวะปั่นป่วนของแผ่นดินไทยที่เคียด แต่เมื่อทางรัฐบาลอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมาครองราชย์สืบต่อ "ขอบน้ำเงิน" นั้นจึงได้ปรากฏขึ้นท่ามกลาง "เมฆคำ" ในความคิดของครูเทพและทำให้ความทุกข์ในใจอ่อนคลายไปได้ "เมฆคำ" ในที่นี้ จึงเป็นคลื่นไปไม่ได้นอกจาก "คณะราษฎร" ซึ่งเป็นผู้ปกครองประเทศขณะนั้น

การปกครองของคณะราษฎรจะราบรื่นดีหรือไม่ ก็พอจะวัดจากความรู้สึกของผู้ที่เคยร่วมงานทั้ง 2 แผ่นดิน เช่น ครูเทพได้ ดังแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "แม่เมฆคำยังแรขอบน้ำเงิน", หน้า 28.

พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2477 ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีถึง 6 ชุด คับขัน และในปี พ.ศ. 2479 ครูเทพก็เสนอความคิดเห็นไว้ในบทความ "โจกโลก" ว่า

อย่าประมาทหัวตะนงหลงว่าโจก ค้วยโจกโลกเปลี่ยนมือมามากหลาย
เก่าสูญไปใหม่แทนแนบกลับกลายเป็น กัปรู๋หายเพราะฤทธิอนิจจัง¹

ครูเทพได้กล่าวเตือนผู้ที่มีอำนาจทั้งหลายให้นึกถึงกฎแห่งอนิจจังไว้บ้าง เพราะไม่มีใครเป็นใหญ่ค่าฟ้าโค่ตลอดไป ครูเทพอดไม่ได้ที่จะสอดแทรกพุทธปรัชญาไว้ในข้อคิดทางการเมือง ข้อนี้ก็เช่นกัน คือเรื่องของอนิจจัง - ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า หลังจาก พ.ศ. 2481 เป็นต้นมา แนวความคิดของครูเทพในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเปลี่ยนไปจากเดิม จนเห็นได้ชัดจากการประชดประชันรัฐบาลอย่างรุนแรง มาเป็นสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในทุก ๆ ทาง แม้ในทางที่เคยกล่าวประชดไว้ เช่น เรื่องการผลิตอาวุธเพื่อรักษาสันติภาพ เป็นต้น

เมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์ก็พบว่าในปี พ.ศ. 2481² ผู้นำประเทศได้เปลี่ยนชุดไป และกลุ่มบุคคลกลุ่มใหม่ที่เข้ามาบริหารประเทศก็สามารถครองอำนาจได้นานจนสิ้นอายุขัยของครูเทพ ผู้นำประเทศผู้นี้คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมียศเพียง "พันเอกหลวงพิบูลสงคราม" ในขณะนั้น

ในปี พ.ศ. 2481 นี้ ครูเทพได้เขียนโคลงกลอนที่น่าสนใจ-2-บท-คือ "มหาประเทศ" และ "เขี้ยวกา" ซึ่งมีเนื้อความสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล "หลวงพิบูลสงคราม"

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "โจกโลก", หน้า 148.

² มนูญ บริสุทธิ์, เรื่องคณะรัฐมนตรี (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2508), หน้า 135.

๖๖
 ผู้ของการเปลี่ยนฐานะของประเทศเล็ก ๆ ประเทศหนึ่ง ไปเป็นมหาประเทศของโลก
 โดยมี "เซียวงา" คือกำลังกองทัพที่เข้มแข็ง ไว้เป็นศูนย์กลางอำนาจและแสดงแสนยานุภาพ
 ของประเทศที่จะเป็นมหาอำนาจ อย่างน้อยก็มหาประเทศคืออังกฤษและฝรั่งเศสที่รุกราน
 ประเทศเพื่อนบ้านของเราอย่างเกรงและเชื่อถือ ความคิดนั้นปรากฏอยู่ชัดเจนในโคลงกลอน
 2 บทนี้ ดังนี้คือ

เราอยากได้ เมืองไทย ได้เข้าเขต
 เป็นมหา ประเทศ หันสมัย
 แฉกดินดี เรามี น้อยเมื่อไร
 ห้างกว้างใหญ่ เพียงพอ ในข้อนี้ ¹

และ

สมัยเล่น เมืองขึ้น กลับคืนมา
 ศูนย์แห่ง กำลัง ครา นี้ก็ต้อง
 เขาประกัน สันติภาพ ปรายลำพอง
 เริ่มประลอง กำลัง ทั้งก่อนนี้ ²

อาจจะเป็นไปได้ว่าเป็นเรื่องบังเอิญที่ความคิดทางการเมืองของครูเทพไปพ้องกับ
 ผู้นำประเทศสมัยนั้น เพราะเป็นระยะเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 2 ทุกประเทศต่างก็มีการ
 เคลื่อนไหวไปตามสถานการณ์โลก โดยเริ่มสะสมกำลังกองทัพของตนเอง และสร้างชาติ
 ให้เป็นใหญ่ขึ้นมา แต่ความพองกันนั้นไม่น่าจะเกิดขึ้นซ้ำซ้อน และต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 3, "มหาประเทศ", หน้า 58.

² เล่มเดียวกัน, "เซียวงา", หน้า 120.

ในโคลงกลอนของครูเทพ เพราะในปี พ.ศ. 2483 ก็มีโคลงกลอนที่เสนอเนื้อหาคล้ายคลึงกันอีก 3 บท ได้แก่ "คำขวัญ", "มนุษย์หนอ" และ "กุหลาบกับหนาม" จึงเป็นเหตุชวนให้ผู้อ่านสงสัยอยู่ นอกจากนี้ในคำนำโคลงกลอนของครูเทพเล่ม 3 ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2485 ครูเทพยังได้เขียนไว้ว่า "จึงตกลงให้พิมพ์ขึ้นเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลควย"¹ ก็อาจจะตีความได้ว่าครูเทพสนับสนุนนโยบายทั้งการวางรูปแบบคำประพันธ์ร้อยกรองให้เป็นที่ยอมรับอีกครั้งหนึ่ง และเสนอควยเนื้อหาที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลนั้นควย

ในโคลงกลอนชื่อว่า "ฉลองชัยชนะ - ไทยวิวัฒน์" ซึ่งคาดว่าคงแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2485 นั้น ครูเทพขจัดข้อสงสัยของผู้อ่าน ด้วยโคลงกลอนที่ว่า

รัฐพาเราคุ่มกัน	เคินทาง
ชัยเทิดธรรมนญวาท	เทียบไว
ชัยสิทธิอิสราง	สนธิ สัญญา
ชัยชนะบัคนไค	มากดาวแดนคิน
<u>ไทยยื่นตอกหมวกให้</u>	<u>ผู้นำ</u>
<u>ทางลิบเคินลิบฉนำ</u>	<u>เทานัน</u>
คืบหน้าสูมหาอำ	นาจเถิด ทันที
ไทยเคนเป็นปีกป็น	หนึ่งน้ำใจเคียว ²

ในปีที่ครูเทพเขียนโคลงกลอนบทนี้ เป็นปีที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศสงครามกับฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีเมืองขึ้นมากมายประเทศหนึ่ง และ

¹ อ่างแล้ว, หน้า 55.

² โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 3, "ฉลองชัยชนะ - ไทยวิวัฒน์", หน้า 126.

ได้ทำสงครามอินโดจีนมีชัยชนะฝรั่งเศษทำให้โคชินแคนที่เสียไปแต่ครั้งรัชกาลที่ 5 กลับคืนมาบางส่วน ครูเทพจึงกล่าวยกย่องความเป็น "ผู้นำ" ของรัฐบาลชุดนี้ไว้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับคำขวัญที่ว่า "เชื่อผู้นำ ชาติพันธ์" ได้เป็นอย่างดี

(2) . สังคม

เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมในโคลงกลอนของครูเทพนี้ พิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นคือ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่สืบเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจของชาติและของโลก และความเปลี่ยนแปลงของสังคมตามสมัยนิยม

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยสืบเนื่องมาจากเศรษฐกิจนั้น ได้แก่การที่สภาพสังคมไทยเปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมเครื่องจักร เริ่มมีบทบาทต่อชีวิตชาวไทยมากขึ้น จนครูเทพออกเกรงไม่ไหวว่าจะเกิดปัญหาคนว่างงานขึ้นในภาพหน้า จึงได้กล่าวเตือนไว้ในโคลงกลอนหลายบท เช่น "โลกกับเครื่องจักร" ว่า .

สมุฏฐานการไ้จะ	เพิกถอน คังดา
เครื่องจักรสร้างขุนเขา	แข่งคา
แย่งแรงเหล่ากรรมกร	จนเกิด ว่างงาน
กงจักรฤาชาชา	คอกบัว
...	...
สยามยังอยู่ห่างโพน	ภัยจักร
อยู่ระยะเกษตรแสน	สุขไซร
เครื่องจักรจักรรูกหนัก	ถึงเกษตร กรรมแน
แดนมากคนน้อยไ้	สะทวณาน ¹ (2477)

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "โลกกับเครื่องจักร", หน้า 134-136.

ครูเทพเห็นว่าสังคมไทยยังอยู่ในระยะสังคมเกษตรกรรมที่ผันผวนไปบ้าง เพราะแรงกระทบจากสังคมอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปภายนอกประเทศ แต่ก็จะต้องกระทบกระเทือนสังคมไทยเป็นแน่ ทำให้ครูเทพคำนึงถึงฐานะเกษตรกรหรือชาวนาไทย ซึ่งเป็นกระดูกสันหลังของประเทศว่า ยากจนเพราะขาดการศึกษา แต่จะโทษสิ่งอื่นใดไม่ได้ นอกจาก "กรรม" ของตัวเอง

ข้าแต่สุเจ้าชวานา	ข้าขอบุชา
วาสุ เลิศมนุษย์สุกแสง	
...	...
เลี้ยงเทศเลี้ยงไทยไม่เบา	ควยขาวปลาเอา
แลกเปลี่ยนสินค้าควรเมือง	
ครันกิจพาดิชยรุ่งเรือง	เจ้าไม้ผิดเคื่อง
วัดวาอารามเจริญ	
...	...
ยามยากยังพอหนไค	ทองสะสมไว
ขายหมดจ่านองไรนา	
โอสู่พรองศึกษา	อดทนหนักหนา
โทษได้ไปโทษโทษกรรม ¹	

"โคลงกลอน" บทนี้แสดงให้เห็นลักษณะชนชั้นในสังคมได้ทีเดียว ถึงแม้ว่าโคลงกลอนของครูเทพก่อน พ.ศ. 2475 จะเสนอเนื้อหาที่เห็นใจชาวไร่ชาวนา แต่ครูเทพก็แยกตัวออกจากกลุ่มชาวไร่ชาวนานั้น วางตัวเป็นผู้สั่งสอนเขาโดยตรง ในบทนี้ก็เช่นกัน ครูเทพ

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "กระดูกสันหลัง", หน้า 120-121.

เห็นความสำคัญของชวานากัจฉริง แต่ครูเทพก็ไม่ได้ใกล้ชิดคนเหล่านั้นจนสามารถรู้ความทุกข์ยากอดอยากของเขาได้ ครูเทพมองเพียงผิวเผินจึงเห็นเพียงว่า พวกชวานามีความสุขสบายดี มีพอกินพอใช้ พอที่จะบำรุงวัดให้เจริญได้และมีเหลือไว้ซื้อทองเก็บสะสมไว้ แต่ครูเทพก็เห็นว่าชีวิตเช่นนั้นน่าจะดีกว่าจะสบายเท่าเทียมคนอื่น ความลำบากที่เกิดขึ้นแก่พวกเขา นั้น เกิดขึ้นเพราะการขาดการศึกษาเป็นประการสำคัญ ซึ่งโทษใครไม่ได้นอกจากการกระทำของตัวชาวไร่ชวานาเอง

โคลงบทนี้จึงนำพิจารณาไม่น้อยในการศึกษาหลักการของครูเทพภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

(3) โคลงกลอนเกี่ยวกับการศึกษาการกัฬาและเยาวชนของชาติ

โคลงกลอนเหล่านี้มีปรากฏอยู่ไม่มากนัก แต่จำเป็นต้องกล่าวถึงในเรื่องเนื้อหา โคลงกลอนของครูเทพ เนื่องจากการศึกษาเป็นงานหลักในชีวิตของครูเทพและในการเสนอบทร้อยกรองต่าง ๆ นั้น ครูเทพมักใช้วิธีการให้การศึกษา หรือสอนดูอานอยู่เสมอ ครูเทพสอนตั้งแต่การเลี้ยงเด็กอย่างถูกวิธีใน "คำเตือนของทารก" (2480) ทั้งในคานสุขศึกษาและจิตวิทยาสำหรับเด็ก และในบท "ไม้เรียว" (2477) ก็ยังเห็นได้ว่าครูเทพยึดถือในหลักจิตวิทยามากกว่าประเพณีโบราณ

โบราณว่าเสียค่ายไม่เป็นภัย แก่ยุวชนนั้นแน่หรือไฉน
 เดียวนี้โลกเจริญมากหากเปลี่ยนไป เป็นขอให้เสียค่ายพร้อมออมไม้เรียว¹

นอกจากนั้น ครูเทพก็สอนต่อมาเป็นชั้น ๆ เรื่องการเรียนของเด็กที่ต้องอาศัยความจำเป็นสำคัญกว่าการจด และยังเห็นว่า การศึกษาที่แท้จริงมิใช่ให้เพียงเนื้อหาเองวิชาเท่านั้นหากยังต้องคลุมไปถึง "จริยะ" คือความประพฤติของเด็กด้วย มิฉะนั้นก็เท่ากับมอบ "มฤตยู" ให้แก่เด็ก

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "ไม้เรียว", หน้า 91.

สิ่งที่ควบคู่ไปกับการศึกษาก็คือ การกีฬา ครูเทพเน้นให้เห็นความสำคัญของการกีฬามากกว่า กีฬาทำให้คนเป็นคน และสร้างความเสมอภาคให้แก่คน การกีฬาช่วยเสริมวินัยให้แก่ผู้เล่นและสร้างผู้เล่นใหม่ที่น่าสนใจนักกีฬา รักความสามัคคีในหมู่คณะ ในเรื่องการกีฬานี้ โคลงกลอนที่มีชื่อเสียงมากและเป็นที่ยอมรับมาจนถึงปัจจุบันได้แก่ "บทเพลงกราวกีฬา" ซึ่งแต่งเมื่อ พ.ศ. 2477 มีอยู่ 5 ท่อนด้วยกันและมีสร้อยประกอบ ดังนี้

พวกเรานักกีฬาใจกล้าหาญ

เชี่ยวชาญชิงชัยไม่ยอมย่อ

คราวชนะรุกใหญ่ไม่รีรอ

คราวแพ้ไม่ท้อถอยผันทน

(สร้อย) อิม อิม อิม

กีฬา กีฬา เป็นยาวิเศษ

ฮาไฮ ฮาไฮ

กีฬา กีฬา เป็นยาวิเศษ

แก้กองกิเลสทำคนให้เป็นคน

ผลของการฝึกตน

เล่นกีฬาสากล

ตะล่ำล่ำ¹

ในเรื่องการศึกษา - กีฬาและเยาวชนนี้ ครูเทพวางตัวเป็น "ครู" ได้อย่างดีไม่มีที่ติ ขอมรับทั้งคติเก่าและจิตวิทยาสมัยใหม่มาใช้เพื่อมุ่งสร้างคนในชาติเป็นสำคัญ

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "บทเพลงกราวกีฬา", หน้า 47.

(4) ศาสนา

ความเชื่อเรื่องศาสนาของครูเทพปรากฏอยู่โดยตรงไม่มากนัก เมื่อเทียบกับเนื้อหาส่วนอื่น ๆ ครูเทพเชื่อในเรื่องกรรม คือการกระทำของแต่ละคนจะส่งผลให้แก่บุคคลนั้น ในภายหลัง กรรมทำให้คนมีฐานะต่าง ๆ กัน คนเราเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกเดียวกัน มีการเกิด - ตาย ทุกนาทีเช่นเดียวกัน สิ่งที่ทำให้คนต่างกันก็คือ กรรมของแต่ละคนนั่นเอง ความคิดเหล่านี้ปรากฏอยู่ใน "กิลีส", "คลื่นแห่งสังสารวัฏ", "กรรมงาม" และ "ฟองชีวิต"

เรื่องความเชื่อทางศาสนาที่ปรากฏโดยอ้อมนั้นได้แก่ ความเชื่อเรื่องทางสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา และความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของทุกสิ่งในโลก ครูเทพแสดงความคิดเหล่านี้แทรกในเนื้อหาการเมือง การปกครองทั้งของไทยและของโลก จนถึงกับยกให้ธรรมะนั้นเป็นใหญ่ที่สุดในโลก และธรรมะจะคุ้มครองเฉพาะผู้ที่ดำรงอยู่ในธรรมเท่านั้น

ฆ่าเกรงอหิวาตภัย	ฆ่าแพญ
เพื่อนมนุษย์สัพบุรุษเห็น	ตระหนักไว้
ธรรมาธิปไตยเป็น	เจ้าโลก
ธรรมจักรครองผู้ใด	ปกป้องครองธรรม ¹

รูปแบบโคลงกลอนของครูเทพ ภายหลัง พ.ศ. 2475

โคลงกลอนของครูเทพในระยะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้ มีรูปแบบทางฉันทลักษณ์ไม่เด่นเท่าช่วงแรก คือ ไม่มีลักษณะของงานที่ใช้รูปแบบที่เด่นและมีแนวทางมั่นคง เช่น ลักษณะของเพลงพื้นบ้านที่ใช้ในระยะก่อน พ.ศ. 2475 นอกจากนั้น ความหลากหลาย

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 3, "เจ้าโลก", หน้า 100.

หลายของรูปแบบเหล่านั้นก็ยังปรากฏน้อยกว่า เพราะครูเพ็ญก็ใช้ฉันทลักษณ์เพียงชนิดเดียว
เสนอเนื้อหาในระยะหลัง คือ รูปแบบกลอนสุภาพที่แยกตัวในวรรคออกเป็น 000 00 000
เป็นหลัก นอกจากนั้นก็ยังมีโคลงสี่สุภาพและกาพย์ยานีประกอบบ้าง แต่หาได้ยากเต็มที่ ส่วน
ฉันทและร่ายนั้นไม่ปรากฏอยู่เลยในโคลงกลอนดังกล่าวนี้

สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าในระยะบั้นปลายชีวิต ครูเพ็ญยึดถือรูปแบบฉันทลักษณ์ที่เรียบง่าย
เสนอเนื้อหาที่ต้องการ โดยมีไค้มุงที่จะแสดงความเค้นทางการประพันธ์ให้ปรากฏ
อาจสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคมที่เกิดความเสื่อมทรามทางการประพันธ์รอบรองด้วยก็ได้
ที่ไม่ช่วยส่งเสริมให้ครูเพ็ญเกิดความกระตือรือร้นที่จะหารูปแบบใหม่ ๆ หรือที่แปลกออกไปมา
เสนอเนื้อหาซึ่งก็ไม่เค้นเท่าไรนักเมื่อเทียบกับช่วงแรก ๆ

อะไรเล่า คือ ความเค้นในงานของครูเพ็ญภายหลัง พ.ศ. 2475 นี้

ครูเพ็ญแสดงอารมณ์ประชดประชันเสียดสี (satire) เอาไว้มากในโคลงกลอน
เหล่านั้น การแสดงออกด้วยลักษณะประชดประชันนี้ปรากฏอยู่บ่อยครั้งและมีปริมาณไม่น้อยใน
โคลงกลอนของครูเพ็ญ ซึ่งในบางครั้งผู้นานก็จับได้ว่า ครูเพ็ญประชดสังคมที่แปรเปลี่ยนไป
ในทิศทางที่ครูเพ็ญไม่ประสงค์เอาไว้มาก แต่ในบางครั้งก็ดูไม่ออกว่าครูเพ็ญประชดใคร
เช่น ในบท "ยิ้มเด็ก" อาจจะเป็นความไค้ว่า ครูเพ็ญประชดคนไทยทุกคนรวมทั้งตัวครูเพ็ญ
เองด้วย

ในโลกนี้ มีทั้ง สุนัข
หาไม่พบ ต้องทุกข์ เป็นแมนมัน
ทั้ง**อบอุน** วุ่นหา แต่**หนาว**นั้น
โทษใครนั่น ขอไค้โปรด โทษตัวเอง ¹

¹ โคลงกลอนของครูเพ็ญ เล่ม 3, "ยิ้มเด็ก", หน้า 2.

ลักษณะการเขียนแบบประชดประชัน (satire) จึงเป็นรูปแบบเด่นของครูเทพรูปแบบอื่น ๆ ที่เด่นรองลงมาได้แก่ การใช้สัญลักษณ์ซ่อนหรือแฝงความหมายที่แท้จริงเอาไว้ เพื่อจุดประสงค์ในการเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย หรือในบางครั้งก็เพื่อซ่อนความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจให้ปรากฏออกมาในรูปแบบอื่นไป

ในเรื่องการบัญญัติศัพท์ใหม่นั้น ผู้อ่านมักจะสังเกตไม่เห็น เนื่องจากเป็นศัพท์ภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษาปัจจุบัน ศัพท์ที่เห็นโคซัคโคแก ศัพท์ทางการเมืองที่ยังไม่มีบัญญัติขึ้นในภาษาไทย ครูเทพรักจะใช้ทับศัพท์ลงไป บางครั้งเขียนเป็นภาษาไทย บางครั้งเป็นภาษาอังกฤษโดยตรง เช่น ในบท "วิญญูโลก โลกโลก" ¹

"Absolute Monarchy	ประเพณีโบราณนานนักหนา"
"Democracy	เป็นวิธฉันทแปรแก้ไข"
"Communism	เป็นทางนำรุดหนาม้าบินใหญ่"
"Dictatorship	เพ็งถูกหีบขี้เฒ่าใช้ใหม่แกมเก่า"
"Corporate State	ถ้าสำเร็จก็วิเศษประเสริฐศรี"

ในการใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษนี้ครูเทพรู้ตามเสียงอ่าน และพยายามนำมาสัมผัสกับคำไทยในวรรคต่อไปให้ได้ นับว่าเป็นความสามารถประการหนึ่งของครูเทพ

กล่าวโดยสรุป โคลงกลอนของครูเทพในระยะ พ.ศ. 2475-2485 นี้ ต่างจากโคลงกลอนในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ ในระยะก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รูปแบบที่ครูเทพใช้ช่วยสนับสนุนให้เนื้อหาแนว "ศิลปะเพื่อชีวิต" ในโคลงกลอนเหล่านั้นเด่นชัดมาก และมีลักษณะแหวกแนวจากวงวรรณกรรมที่เคยมีมาก่อน ยกเว้นงานของเทียนวรรณซึ่งมีอิทธิพลต่อโคลงกลอนของครูเทพโดยตรงทางด้านเนื้อหาของบทร้อยกรองที่เป็น "พาหะของความคิดนึก" เหล่านั้น

¹ โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 2, "วิญญูโลก โลกโลก", หน้า 149-153.

โคลงกลอนของครูเทพในช่วงหลัง พ.ศ. 2475 มีรูปแบบที่เรียบเกินไป เสนอเนื้อหาที่มีลักษณะคร่าว ๆ คล้ายคลึงกับโคลงกลอนก่อน พ.ศ. 2475 คือเน้นหนักด้าน การเมือง เศรษฐกิจและสังคม แต่หากวิเคราะห์โดยละเอียดแล้วจะเห็นความแตกต่างได้ ชัดเจน ว่าโคลงกลอนหลัง พ.ศ. 2475 ติอยู่ในกรอบที่ครูเทพกำหนดให้ตัวเอง คือการ เป็นนักปฏิรูปโดยเคร่งครัด และยึดมั่นในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชไม่เสื่อมคลาย อีกทั้ง ถูกสวมกรอบที่กำหนดโดยสังคมขณะนั้นอีกชั้นหนึ่ง คือ นโยบายการปกครองของรัฐบาลจากคณะ ราษฎรที่นำระบอบประชาธิปไตยไปสู่ระบอบประชาธิปไตยกึ่งเผด็จการ และกลายเป็นเผด็จ การไปในที่สุด อีกทั้งกรอบของความซบเซาทางวรรณกรรมรอบกรอบ ทำให้โคลงกลอนของ ครูเทพภายหลัง พ.ศ. 2475 ไม่ได้เป็นกระบอกเสียง หรือตัวแทนของประชาชนโดยทั่วไป อีกต่อไป แต่กลายเป็นตัวครูเทพเองที่ถูกห่อหุ้มด้วยกรอบหลาย ๆ กรอบดังกล่าวนั้น จนไม่เหลือแววของ "ศิลปินเพื่อชีวิต" อยู่เลย

4. นักประพันธ์หรือกรอบ "พาหะของความคิดนึก" วรรณกับครูเทพ

ครูเทพเป็นกวีซึ่งจัดได้ว่าค่อนข้างจะ "ก้าวหน้า" กว่ากวีรุ่นเดียวกัน อาทิ น.ม.ส., แม้วาน, และชิต บุรทัต ซึ่งเขียนบทร้อยกรองในแนวพาหะสืบต่อมาจากรวมคดียุทธศาสตร์ของ ไทย นักประพันธ์เหล่านี้ผลงานร้อยกรองมาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และได้รับยกย่องว่าเป็น "กวี" และ "นักเขียน" คนสำคัญของไทยมาตั้งแต่ครั้งนั้น

น.ม.ส.หรือพระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นทั้ง "กวี" และ "นักเขียน" ที่โด่งดังมากคนหนึ่ง มีผลงานปรากฏในวงวรรณกรรมไทยมากมายทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรองในค่านำประพันธ์ร้อยกรอง พระองค์ได้บันทึกวรรณกรรมร้อยกรองเรื่อง พระนลคำฉันท์ (พ.ศ. 2456-2458) กนกนคร (พ.ศ. 2458-2465) และสามกรุง (พ.ศ. 2486-2487) ซึ่งมีชื่อเสียงถึงขั้นวรรณคดี นอกจากนี้ก็ยังมียานร้อยกรองเบ็ดเตล็ด อีกมาก

นายชิต บุรทัต ก็เป็นกวีที่เด่นของไทยอีกคนหนึ่ง เพราะมีผลงานวรรณคดีชิ้นเอก คือ สามัคคีเภทคำฉันท์ ซึ่งประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2457 นอกจากนั้นก็ได้ประพันธ์บทร้อยกรองย่อย ๆ ลงตามวารสารต่าง ๆ ในระยะเดียวกันกรุงเทพฯ และน.ม.ส. โดยใช้ชื่อจริงบ้าง ใช้นามปากกาว่า "เจ้าเงาะ" และ "แมวคราว" บางเป็นครั้งคราวไป

แต่ว่าผู้เขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มิได้มุ่งวิเคราะห์บทร้อยกรองที่เป็น "วรรณคดี" ของไทย หรือบทร้อยกรองที่ใช้คำประพันธ์ร้อยกรองเป็นเครื่องมือสื่อเนื้อหาที่นานหรือนิยาย หากต้องการที่จะวิเคราะห์เฉพาะบทร้อยกรอง "พาหะของความคิดนึก" ที่ปรากฏอยู่ตามวารสารต่าง ๆ เพื่อศึกษาตัวผู้เขียนสภาพสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกับสังคมสมัยนั้น ๆ ควดยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงขอมองข้ามผลงานของนักประพันธ์เหล่านั้นที่จัดว่าเป็นวรรณคดีไป ทั้งนี้มิใช่ว่าผู้วิจัยมองไม่เห็นความสำคัญของวรรณคดีเหล่านั้น หากวรรณคดีเหล่านั้นคิดตรึงไว้แน่นควดยเนื้อหาที่จำกัดตามท้องเรื่องเดิม และรูปแบบที่ยึดถือมาแต่โบราณกาลนั้นแล้ว หากจะวิเคราะห์ผู้วิจัยก็คงจะค้นพบความสัมพันธ์ดังกล่าวบ้าง แต่ก็คงจะลึกซึ้งกว่าที่ค้นพบจากบทร้อยกรอง "พาหะของความคิดนึก" ไม่มากเท่าใดนัก

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้ยกควาหาบทยกรอง "พาหะของความคิดนึก" มาได้จำนวนหนึ่ง จากวารสารต่าง ๆ ที่พิมพ์ขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อันได้แก่ วารสารประฆังมกราคม เนตรนารี และเอกชน และได้ศึกษาประกอบกับหนังสือรวบรวมร้อยกรองของนักประพันธ์หลายคน คือหนังสือ เสภาสภา¹ ซึ่งพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2480 เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์บทร้อยกรอง "พาหะของความคิดนึก" ในชวหลัง พ.ศ. 2475 ต่อไป

¹ เสภาสภา (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2480) อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมราชวงศ์ แฉล้ม อุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ต.จ. ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม 24 เมษายน 2480.

4.1 น.ม.ส.หรือกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (พ.ศ. 2419-2488)

ครูเทพและน.ม.ส.มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในฐานะที่เป็นผู้มีตำแหน่งราชการเหมือนกัน เป็นนักประพันธ์สมัยเดียวกัน และยังเป็นเพื่อนรักกันมาตั้งแต่วัยเด็กอีกด้วย น.ม.ส.มีอายุอ่อนกว่าครูเทพเพียง 10 วัน เท่านั้น แต่มีอายุอยู่ยืนยาวกว่าเล็กน้อย ครูเทพและน.ม.ส.เขียนหนังสือร่วมกันมาตั้งแต่ "ทวีปัญญา" เรื่อยมาจนถึง "ประมวญมารค" รวมทั้งในหนังสือรวมบทเสภา ชื่อ "เสภาสภา" ด้วย ผู้ร่วมงานที่มิดเดียวกัน นอกจากครูเทพแล้วยังมี แม่วันหรือพระยาสุรินทรราชา, พระยาประภากรวงศ์ เป็นต้น

ในหนังสือ "ประมวญมารค" ซึ่งออกเป็นรายสัปดาห์ในช่วงหลัง พ.ศ. 2475 นั้น ปรากฏว่านักประพันธ์กลุ่มนี้ได้ฉลัดกันเขียนบทเสภา ลงพิมพ์ต่อเนื่องกันเป็นประจำทุกสัปดาห์ ในช่วง พ.ศ. 2477-2478 โดยใช้หัวเรื่องว่า "สักราไปรษณีย์ เรื่องรามเกียรติ์" โดยแจกตัวตามตัวละครเรื่องรามเกียรติ์ หากแต่มีเนื้อหานอกบทออกไปเพื่อความสนุกสนาน ในระหว่างกลุ่มผู้เขียนด้วยกัน และสื่อไปยังผู้อ่านโดยทั่วไปด้วย ตัวอย่างเช่น

บทที่ 33 พระราม

๑ สักราพึงท้าวกลาวไกลเกลียด	ไหม้เมียคนเดียวเกี่ยวแผนโก
ทุกเพมีฮาเริ่มไวไโอะโต	ชั้นเอก โท นางฟ้าหาหมั้นพัน
ปุจะผละแผนเกาเซาบรรพ 5	หรือจะวาโลเลนพอเห็นชั้น
เชิญณโทโสภายาอาธรรม	ช่วยไขปัญญาแจงดลลงเอย
	(แมวัน)

บทที่ 34 นางมณฑิ

๑ สักราพึงรามถามเกะกะ	พูดปะปะป็นไปในสวรรค
ปัญหาเมียคนเดียวเกลียดสำคัญ	เขาพูดกันในสถานักหนาแล้ว

เขาคติการเมืองเรื่องนอกบท   เกินกำหนดรามเกียรติ์เสถียรแถว
นางมณฑิโงที่ไม่รู้แนว   จึงนิ่งแน่วไม่ไคยินทั้งสิ้นเอย

(น.ม.ส.)¹

จะเห็นได้ว่า สักการาข้างต้นอาศัยเค้าเรื่องเดิม แต่เพียงชื่อตัวละครและโครงเรื่องกว้าง ๆ เท่านั้น ส่วนเนื้อหาในบทนำมาเปลี่ยนแปลงใหม่ในทำนองสัพยอกพวกเดียวกัน บางครั้งเนื้อความนั้นก็ไปเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมบาง เช่น ในบทสักการาของน.ม.ส. ซึ่งเป็นตัวนางมณฑิโง ก็พาพิงถึงสภาพแทนราษฎรไว้เล็กน้อยในเรื่องการถกเถียงปัญหาการมีภรรยาเพียงคนเดียวว่ามีการอภิปรายปัญหานี้กันมานานแล้ว แต่ผู้นานก็ไม่สามารถวิเคราะห์อะไรได้ลึกซึ้งกว่านั้น เนื่องจากเนื้อความมีจำกัด

บทสักการาบางบท น.ม.ส. กล่าวพาพิงถึงการใช้จ่าย - การบัญญัติศัพท์ใหม่ ๆ สมัยนั้นไว้ว่า มีศัพท์บัญญัติที่ค่อนข้างยากออกมามากมาย จนไม่สามารถจะจดจำได้ และแกลงประชดประชันไว้ว่า พังศัพท์บัญญัติเหล่านั้นแล้วรู้สึกว่ คนฟังเขลาเหลือเกิน คือไม่สามารถรับรูความหมายของมันได้ ก็เท่ากับว่า น.ม.ส. ได้วิจารณ์การบัญญัติศัพท์สมัยนั้นไว้ว่า มีมากเกินไปและสื่อความหมายไม่ได้ชัดเจนนั่นเอง

สักการาภาษาพรหมอมไว้มาก ค่ายาก ๆ แฉงแพร่ออกแหลหลาย
บัณฑิตโต นโย... เลโหนบาย   กลาภิปราย ปรัชญา กรรมาธิการ
สมบูรณาญาสิทธิธิระกษัฐศัพท์   เหลือจะรับจดจำคำบรรหาร
ขอพระปญฺญอกุมพรหมญาณ   อยารุกรานความเขลาพวกเราเอย
(น.ม.ส.)²

¹ ประมวลมารค, "สักการาไปรษณีย์ เรื่องรามเกียรติ์", ปีที่ 1 ฉบับที่ 21 (22 มีนาคม 2477), หน้า 34-35.

² ประมวลมารค, "สักการาไปรษณีย์", ปีที่ 2 ฉบับที่ 26 (26 เมษายน 2478), หน้า 12.

ในหนังสือ "เสภาสภา" ซึ่งแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2480 น.ม.ส. ก็ได้ประพันธ์บทเสภาเอาไว้มาก มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพันวสาและศรีธัญชัย จุดประสงค์ของการแต่งหนังสือเล่มนี้ เพื่อเป็นของขวัญแจกในงานศพ หม่อมราชวงศ์ แฉล้ม อุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ผู้แต่งมีอยู่ด้วยกัน 8 ท่าน คือ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ เจ้าพระยาพลเทพ พระยาสุรินทราชา เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พระยาประภากรวงศ์ หม่อมเจ้าจันทร์จิรายุวัฒน์ รัชสี และพระยาประทีปกถศาสตร์ โดยใช้ชื่อในการแต่งเป็นวง เช่นเดียวกับ การขับเสภาทั่วไป เช่น น.ม.ส. เป็นวงประมวญมารค เป็นต้น

ในการแต่งหนังสือ "เสภาสภา" นั้นไม่ได้มุ่งเนื้อหาเป็นสำคัญ หากแต่ต้องการหนังสือใหม่ที่ "เพื่อนนักกลอน" จาก "บอนข้าวแช่" ¹ คือวังของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ช่วยกันแต่งมีเนื้อความปรากฏในบันทึกต้นเรื่องว่า

"ถ้าช่วยกันแต่งกลอนคนละท่อนสองท่อนตามแต่ใครจะคำเนินความไปทางไหน แล้วเอาเข้าเชื่อมให้ติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน ก็จะได้หนังสือใหม่" ²

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ หนังสือ "เสภาสภา" ก็มีกำเนิดขึ้นมาได้โดยใช้เวลาแต่งประมาณ 15 วันเท่านั้น น.ม.ส. หรือวงประมวญมารคนั้นว่าเสภาในบทของพระพันวสาปรากฏบทบาทไม่น้อยในเรื่องนี้ จากเนื้อหาที่เขียนและจากการถูกสมมุติให้เป็นผู้ปกครองประเทศในเรื่องนี้ ทำให้ผู้อ่านได้ทราบความคิดเห็นของน.ม.ส. ที่มีต่อสังคมขณะนั้นพอสมควร

เนื้อหาใน "เสภาสภา" กล่าวถึงพระพันวสา เรียกประชุมเสนาบดีปรึกษากันด้วยราชการบ้านเมืองขณะนั้น ทักกำลังวุ่นวายเพราะถูกรุกรานด้วยเศรษฐกิจจึงได้จัดตั้งสภาขึ้นมาปรึกษาหาข้อแก้ไข ศรีธัญชัยเป็นประธานสภาครั้งนั้น และผลของการประชุมสภาออกมาว่า ให้รีบแก้ไขปัญหาทุกทางโดยศึกษาขอมูลให้รอบคอบก่อนกระทำ ซึ่งในหนังสือนี้ใช้คำว่า "รีบอารอน"

1-2 เสภาสภา, อาจแล้วในหน้า 73.

สภาพปัญหาบ้านเมืองของพระพันวสา ก็คือปัญหาของบ้านเมืองไทยในสมัยนั้น คือ ช่วงก่อน พ.ศ. 2480 อันเป็นช่วงที่สังคมไทยถูกระทบจากความวุ่นวายทางเศรษฐกิจใน ยุโรป อันเป็นจุดก่อตัวของสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศในยุโรปต่างก็เร่งผลิตอาวุธเพื่อ เอาชนะกันเพื่อผลทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยก็ควรเตรียมรับภัยนั้นเช่นกัน น.ม.ส.กล่าว ว่า

ทั้ง "พวกมี" "พวกไม่มี" มีเคชะ
 ทำตบะบมอิทธิเอิบฤทธิ์หลาย
 ต่างก็ร้ายเศรษฐกิจนั้นวุ่นวาย
 แม่จะตายยอมตายรายตะบัน
 องค์พระชั้นธกุมารเจ้าการรบ
 เรอเหวี่ยงแหแห่ตระลบพิภพล้วน
 เราอยู่ไกลในซอกนอกทางมัน
 แต่หนักทุกทิศต้องตีปลาย¹

นอกจากนั้น น.ม.ส. ยังกล่าวถึงความทุกข์ยากของชาวนาไทยไว้ด้วยว่า ชาวนา มีหนี้สินถาวรอยลานบาท (ขณะนั้น) ควรช่วยกันหาทางแก้ไขโดยเร็ว

ครานั้นสมเด็จพระพันวสา
 ยินพญาเศรษฐกิจการทูลชวนไข
 ว่าชาวนาในเขตประเทศไทย
 หนี้ค้ำฉนวนประมวญไคถาวรอยลาน
 จะเสกสรรฉนไคฉนบาง

¹ เสภาสกา, หน้า 13.

จึงจะต่างหนังสือในถิ่นฐาน
ถ้าขึ้นปล่อยนานนักจะคัดทาน
เจ้าของทุนหรือจะทานการทรง 1

วิธีการแก้ไขก็คือ ตั้งสถาบันมารักษาหรือกันมีศรีธัญชัยเป็นประธาน ซึ่งผู้ที่
วางกลอนเสภาบทรื่นฉุย ก็คือ น.ม.ส. นั่นเอง เพราะฉะนั้น น.ม.ส. จึงได้ให้วิธีการ
แก้ไขไว้พร้อมกันว่า

๑ กล่าวสรุปรวมความตามปัญหา

มรคาหลายหลากพึงถากถาง
ทูลประมวญหวนคำไม้อำพราง
วาลทางงายแทนแค้นไม่มี
หลายวิธีมีล้วนแต่ควรจัด
ปฏิบัติแบบอย่างต่างวิถี
รับลงมือถือว่าชาไม่ตี
แต่วิธีผลนผลันปล้นระอา
รับเย็น ๆ รับผิดชอบต่อคณนง
ศัพท์ซ่งมุงสองแจกแปกหนา
เพื่อพระราชกรณียไคคัลลดา
ถวายภาษิตประทีป "รับอารอน" 2

1 เล่มเดียวกัน, หน้า 51.

2 เล่มเดียวกัน, หน้า 77.

บทกลอนเสภาในหนังสือ "เสภาสภา" นี้ ทำให้ผู้อ่านใคร่รู้จัก น.ม.ส. คี้อยิ่งขึ้นว่าแท้จริง น.ม.ส. ก็มีไหวพริบอย่างเคร่งครัด เช่น นายชิต บุรทัต หรือนักประพันธ์รุ่นหลัง เช่น ฉันทิชัย กระแสสินธุ์ แสงทอง หากน.ม.ส. เป็นนักประพันธ์หรือกรอกรอที่มีลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่ง คือ มีอารมณ์ขันและสามารถแสดงอารมณ์ขันนั้น ออกมาในบทกรอกรอใดพอสมควร ฉะนั้นในบทสัปดาห์ข้างต้น เราจึงพบว่าจุดใหญ่ที่ไต่จากการศึกษาดผลงานของน.ม.ส. ก็คือ อารมณ์ขันของท่านที่จะมอบให้คนอ่าน มีอิสระทอภาพสังคมหรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตใหญ่อ่านทราบ ส่วนเนื้อหาใน "เสภาสภา" นั้น ก็ทำให้ผู้อ่านได้ประจักษ์ชัดในอารมณ์ขันของท่านในภาษิตประจำเล่มที่ว่า "รีบอย่าร้อน" ซึ่งท่านบัญญัติขึ้นเป็นข้อสรุปในการแก้ปัญหาของประเทศชาติ

น.ม.ส. จึงเป็นอยู่กึ่งกลางระหว่างความเป็นกวีแนวก้าวหน้า เช่น ครูเทพ ก่อน พ.ศ. 2475 และกวีแนวพาฝัน เช่น นายชิต บุรทัต ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงเป็นคนต่อไป

4.2 ชิต บุรทัต (พ.ศ. 2435-2485)

นายชิต บุรทัต เป็นกวีที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทย ในฐานะเป็นผู้แต่งสามัคคีเภทคำฉันท์-คำประพันธ์ว่าด้วยโทษแห่งการแตกสามัคคี ถวายรัชกาลที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2457 เขาอาจแต่งเรื่องนี้เพื่อแสดงฝีมือการแต่งฉันท์ซึ่งเป็นคำประพันธ์ที่ยากยิ่งหรืออาจแต่งขึ้นเพื่อเตือนใจคนในสังคมไทยภายหลังการแตกสามัคคี เมื่อ ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2455) ก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ก็ได้แสดงให้เห็นว่า นายชิต บุรทัต มีฝีมือในการประพันธ์ถึงขั้นเป็นกวีคนหนึ่งของไทยได้

นายชิต มีไหวพริบในราชสำนัก แต่ก็มีคุณสมบัติกับราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 6 อยู่ไม่น้อย เนื่องจากรัชกาลที่ 6 ทรงโปรดปรานผู้มีความสามารถทางการประพันธ์ ซึ่งก็มีนายชิต บุรทัต รวมอยู่ด้วยคนหนึ่ง

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นายชิตได้เขียนบทกรอกรอลงพิมพ์ในนิตยสารหลายเล่มในสมัยนั้น เช่น เนตรนารี (รายปักษ์) และเอกชน (รายสัปดาห์)

ในหนังสือเนตรนารี ซึ่งมีขึ้นหลัง พ.ศ. 2475 นายชิตได้เขียนบทรอยกรวดถวายพระพร
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ไว้ เมื่อ พ.ศ. 2476 ว่า

<u>แมสยามยามทุกชวอน</u>	<u>ระทมททัย กิติ</u>
แตราชอาณาจักรมีใจ	ประจักษ์รู
จงรักภักดีใน	นรนาถ
สัตตมรัชชกษัตริย์	เพียบพร้อมราชธรรม ¹

เนื้อความในโคลงถวายพระพรบทนี้ แสดงให้เห็นว่านายชิตมองสภาพการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ว่าเป็น "ยามทุกชวอน" ของชาวสยาม แต่ราชอาณาจักรรักภักดีองค์พระมหากษัตริย์ของเขาตลอดมา

และในหนังสือเนตรนารี ฉบับที่ 1 นายชิตได้เขียนคำฉันท์ว่าถวาย "ปฐนียสี่ประการ" กล่าวถึง สิ่งที่ควรเคารพ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญไว้ว่า

ชาติพระศาสนา มหากษัตริย์
ประเสริฐและยศตลอดพระรัฐ- ธรรมนูญ
ควรประชาสยามะชาติจะพูน
จะเพิ่มทวีฤคิมิศูนย์ มีสี่มครา
นาจะการวาทิการมกา-
ราชปฐนียสี่สนา- นุสรณผล

¹ เนตรนารี, "คำถวายพระพรชัยมงคล แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา-
ประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวาระสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา 8 พฤศจิกายน
2476" ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 (15 พฤศจิกายน 2476), หน้า 3.

หลังจากที่เขียนลงในนิตยสารเนตรนารีแล้ว นายชิต บุรทัต ก็หายหน้าไปจากวงการประพันธ์พักหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะสังคมไทยเริ่มเสื่อมความนิยมในบทร้อยกรอง ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากความผันผวนทางการเมืองก็ได้ และได้ปรากฏแพร่หลายอีกครั้งในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ดังเช่นที่กล่าวไว้ในเรื่องครุเทพ สื่อมวลชนที่มีส่วนช่วยฟื้นฟูค่าประพันธ์ร้อยกรองขึ้นมาได้แก่ เอกชนรายสัปดาห์ ซึ่งก่อตั้งขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนวันปีใหม่ของไทย คือ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2484 หนังสือเอกชนนี้มีคอลัมน์กลอนลงติดต่อกันตั้งแต่เล่มที่ 2 เป็นต้นไป มีนักประพันธ์นามปากกาว่า "นายผี" เป็นผู้ควบคุมและเขียนลงเป็นประจำ นาน ๆ จะมีนักประพันธ์อื่น ๆ เช่น นายชิตเขียนลงบ้าง

นายชิตประพันธ์บทร้อยกรองอีกครั้งหนึ่งเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2484 โดยใช้นามปากกาว่า "แมวคราว" วิจัยรณความประพจน์ของหนุ่มไทยสมัยนั้นไว้มากมายในหัวข้อ "ลูกเต่าเหล่าใคร" ว่า หนุ่ม ๆ สมัยนั้นแต่งตัวสะอาดตั้งแต่หัวจรดเท้าจะพบได้ตามหน้าโรงเรียนหญิงเวลาโรงเรียนเลิก ตามโรงหนัง โรงบิลเลียด ซองโสเกณี และ "เบียร์ฮอลูล" ชอบฟังเพลงแจ๊ส พูดภาษาไทยปนฝรั่ง บางครั้งไปมั่วสุมกันสูบบุหรี่ "กินไฟ" ควรที่สถาบันการศึกษาและพ่อแม่จะโคอบรมหนุ่มเหล่านี้ให้เป็นผู้ดีและสุภาพบุรุษ คือเป็นคนหนุ่มที่น่านับถือในสังคมเสียที

อินทรวชิรเชิษรฉันท์ 11

เป็นใครก็ไม่รู

พิเคราะห์หุณะผู้ดี

หน้าตาและท่าที

ก็มีนาจะเป็นไป

คนหนุ่มและคือนิส-

สิทธิ์ศิษย์สถานไหน

"ลูกเต่าและเหล่าใคร"

บมิรู้ ฯลฯ รวมความ

พ่อแม่และครูบา   ประหมาะถ้ำพยายาม
 สอกลสองจะตองตาม   เจอะประสพจะพบสม ¹

ลักษณะงานวิจารณ์สังคมเช่นนี้คล้ายคลึงกับโคลงกลอนของครูเทพบางบทก่อน พ.ศ. 2475 เป็นลักษณะของผู้ใหญ่ที่มองเห็นว่าเด็กในสังคมกำลังประพฤติชั่วเหลวแหลกไปเพราะอิทธิพลของสังคม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลต่างวัยขึ้นมาได้

ในฉบับต่อ ๆ มา นายชิตก็เขียนคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทฉันทลักษณ์อีก 2 บท ในชื่อ "วัสสานฤดู" คือ ฤดูใบไม้ผลิ และ "เหมันตฤดู" คือ ฤดูหนาว ในช่วงเดือนกันยายน และธันวาคม พ.ศ. 2484 ตามลำดับ

ฉันทน์ทั้ง 2 บท กล่าวพรรณนาธรรมชาติได้อย่างไพเราะ สร้างภาพใหญ่อ่าน เกิดจินตนาการได้พอควร ในเนื้อหาชมธรรมชาตินั้นมีข้อความที่น่าคิดปรากฏอยู่ตอนหนึ่งว่า

กมลฉันทน์ 12

วิเคราะห์เห็นเพราะเป็นตาม	อุตุยามนิยมเย็น
คติเพียงจะเลี้ยงขึ้น	ละก็ซัดกระโลกเขา
ขณะนี้แหละที่นับ	นระคับฤดูเรา
ปะทะรอนจะนอนเพลลา	และกัพลันจะสำราญ ²

ฉันทน์นี้ นายชิตอาจหมายถึงธรรมชาติฤดูร้อนก่อนฝนตกทำให้เกิดความรู้สึก ร้อน แต่เมื่อฝนตกไปแล้วอากาศก็จะดีขึ้น นำความชื่นบานมาให้ ข้อความนี้อาจจะตีความ

¹ เอกชน, "ลูกเต่าเหล่าใคร", ปีที่ 1 เล่มที่ 10 (15 มีนาคม 2484), หน้า 37.

² เอกชน, "วัสสานฤดู", ปีที่ 1 เล่มที่ 38 (27 กันยายน 2484), หน้า 35.

ได้อีกหนึ่งว่า นายชิต หมายถึงสภาพสังคมในขณะนั้นที่จะต้องเปลี่ยนไปตามโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขณะนี้เราจึงปะทะกับความร้อน คือความวุ่นวายต่าง ๆ แต่หลังจากนั้น ก็จะมีความสุข

หากตีความตามความหมายแรก นายชิตก็นักประพันธ์หรือกรอกรวดพาด้นคนหนึ่งที่สามารถเรียบเรียงถ้อยคำโดยใช้ฉันทลักษณ์เป็นพาหะได้อย่างไพเราะ

แต่ถ้าตีความตามความหมายที่สอง นายชิตก็สามารถพัฒนาตนเองจากนักประพันธ์ที่นึกหวังต่อสภาพสังคมหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มาเป็นผู้ที่เข้าใจในสังขรณ์ของสังคมที่แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา และสามารถปลุกปลอบใจคนอื่น ๆ ได้ด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับบท "เหม็นตฤณ" แล้ว ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่า นายชิตผลิตคำประพันธ์หรือกรอกรวด 2 บทนี้เพื่อกล่าวถึงธรรมชาติตามแนววิถีพาด้นมากกว่าที่จะสะท้อนสภาพสังคม เพราะนายชิตเขียนโดยมุ่งเล่นคำเล่นเสียงไว้ว่า

หิมม ๑ ยะยอยหยด	หิมะสคสะอาคยล
พราว ๑ สะพริงบน	คิมะพฤษะแพรวพรอย
หยาด ๑ ยะเยือกเย็น	ชละเป็นละอองฝอย
ลิว ๑ ละลอลอย	นกะแหล่งแสงโคโย ¹

นายชิต น่าจะมุ่งเล่นเรียงสัมผัสอักษร (alliteration) ใช้เสียงอักษรแสดงภาพมากกว่าที่จะสะท้อนสังคม ฉะนั้นจึงน่าจะยืนยันเนื้อความในบทก่อนได้เช่นกันว่า นายชิตมิใช่กวีหัวก้าวหน้าที่เข้าใจสภาพสังคมและยอมรับความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ก็จนกระทั่งสามารถปลุกปลอบใจคนอื่นได้ แต่น่าจะเป็นกวีที่นึกหวังในสภาพสังคมจนต้องสร้างจินตนาการ

¹ เอกชน, "เหม็นตฤณ", ปีที่ 1 เล่มที่ 50 (27 ธันวาคม 2484), หน้า 41.

ประพันธ์งานประเภทพาฝัน (romantic) มุ่งความไพเราะของเสียงและภาพพจน์มากกว่าที่จะสะท้อนเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ด้วยเหตุนี้ จึงจัดว่า นายชิต บุรทัต เป็นกวีพาฝันมากกว่าที่จะเป็นกวีหัวก้าวหน้า
เช่นครูเทพ

5. บทร้อยกรองในช่วง พ.ศ. 2484-2485

ในช่วงก่อน พ.ศ. 2484 นั้น เป็นระยะที่บ้านเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไปหลาย
ด้าน และการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง เช่นความนิยมในวงวรรณกรรมก็มีผลต่อคำประพันธ์
ร้อยกรองของไทยด้วย ผู้นำการเปลี่ยนแปลงคนสำคัญในระบะนั้นได้แก่ จอมพล ป. พิบูล-
สงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2485¹

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามครดองของระบอบ
ประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2481² แต่ได้ใช้สิทธิเด็ดขาดปกครองประชาชนในเวลาต่อมา
ในปี พ.ศ. 2482 ได้เปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นไทย³ ปลายปี พ.ศ. 2483 ได้
เปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่มาเป็นวันที่ 1 มกราคม ตามแบบสากล⁴ และได้ออกพระราชบัญญัติการ
พิมพ์ พ.ศ. 2484 ขึ้น มีผลในการวิเคราะเสรีภาพของนักเขียนลงไปมาก ต่อมาได้เกิด
สงครามอินโดจีนกับฝรั่งเศส และในปลายปี พ.ศ. 2484 นั้นเอง รัฐบาลจอมพล ป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1-2 มนูญ บริสุทธี, เรื่องคณะรัฐมนตรี (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2508), หน้า 135.

3 ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 56 (24 มิถุนายน 2482), หน้า 810.

4 ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 57 (13 เมษายน 2483), หน้า 419.

ก็ยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านไทยไปพม่า¹ และได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเมื่อ พ.ศ. 2485 พร้อมทั้งประกาศปรับปรุงภาษาไทยโดยตัดทอนพยัญชนะและสระลงไปในปีเดียวกันนั่นเอง²

จะเห็นได้ว่าสังคมไทยประสบกับความเปลี่ยนแปลงหลายด้านในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อโครงข่ายวรรณกรรมของไทยบางไม่มากนัก โดยเฉพาอย่างยิ่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 และการเปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนหนังสือไทย เมื่อ พ.ศ. 2485 ในช่วงแห่งความเปลี่ยนแปลงอันสืบสนนี้ หนังสือวารสารเล่มหนึ่ง ชื่อ เอกชน ก็ได้ถือกำเนิดขึ้นมา และได้รับความนิยมจากคนอ่านเป็นอย่างมาก ปรากฏฉบับแรกเมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2484 มี "นายผี" เป็นนักกลอนและผู้นควบคุมคอลัมน์นี้อยู่ ผู้อ่านจำนวนไม่น้อยติดใจผลงานของนายผี และพยายามซักถามว่านายผีคือใครอยู่เสมอ บางครั้งผู้อ่านก็เขียนกลอนโต้ตอบกับนายผีเป็นระยะ ๆ ในจำนวนนี้ก็มี "นายสาธ" รวมอยู่ด้วย นอกจากนั้นก็ยังมีนักกลอนอื่น ๆ เช่น นายชิต บุรทัต ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร และคนอื่น ๆ ประพันธ์งานปรากฏในหนังสือเอกชนนี้เช่นกัน

บทร้อยกรองในหนังสือเอกชนระหว่าง พ.ศ. 2484-2485 ไม่ว่าจะเป็งานของนายผีหรือผู้อื่น ๆ มักจะปรากฏออกมาในรูปบทร้อยกรองสั้น ๆ โต้ตอบกันระหว่างกวี และผู้อ่านหรือกวีด้วยกัน อาจจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสังคมโดยกว้าง ๆ บาง แต่มีใ้คงวิจารณ์สภาพสังคมโดยตรง อาจจะเป็นเพราะผู้แต่งบทร้อยกรองเหล่านั้นพยายามที่จะฟื้นฟูการประพันธ์ร้อยกรองมากกว่าที่จะมุ่งสะท้อนสังคม มักจะมีเนื้อหาเบาสมองโต้ตอบระหว่างบท แทรกอารมณ์ขันเป็นบางครั้ง มุ่งแสดงฝีมือทางการประพันธ์โดยเฉพาะ และจากเนื้อ-

¹ ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 58 (12 ธันวาคม 2484), หน้า 4957.

² ว. กระแสสินธุ์, "อักษรสมบัติ", เอกชนฉบับวันชาติ, ปีที่ 2 เล่มที่ 24 (20 มิถุนายน 2495), หน้า 24.

ความของนักประพันธ์บางท่าน ทำให้ผู้อ่านทราบได้ว่าสมัยนั้น นักกลอนหรือผู้รักการประพันธ์
 กายักกลอนมีอยู่น้อยเหลือเกิน จนถึงกับต้องมีการ "ปลุกใจกวี" ให้เขียนบทร่ายกรองขึ้น
 คอด้มนร่ายกรองในหนังสือเอกชนก็อาจกำเนิดมาจากจุดนี้เอง เนื้อความจึงกล่าวปรากฏ
 อยู่หลายตอน เช่น

สรวลสมุทรโฆเรศเรื่อง	รจนา
สรวลปริมาณุชิตสรวล	ศัพท์ไท
สรวลเสียงกวีสา	รสรำ ฤาพอ
สรวลกวีแลงไร	แหล่งสยาม
อากวีฤาแลงแหล่ง	สยามบิน ไม้ฤา
อาอนาถชาติกวีทราม	เลื่อนแลว
อาศุนย์รสมนฉิน	ฉาวทั่ว ทวีปเอย
อาอนาถชาติเชือกแก้ว	กุกทหาย ¹

และนี่นักประพันธ์บางท่านทนต่อคำเรียกร้องหา กวีแห่งสยามไม่ได้เขียนโต้ตอบมาว่า

สรวลเสียงป่าวร้องรำ	เรียกกวี
สรวลสคบบหอนใครชาน	ชาวถอย
สรวลศัพท์กระโลงฉี	โอรุเพราะ เปรียกนา
สรวลมธุรพจนรอยราง	เสหสรวล

¹ อ.ส. (นามปากกา), "ยอมแล้วฤา", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 14 (12 เมษายน 2484), หน้า 39.

โคจกกภาพพแม่น	เหมือนดวง กวีดา
กลอนภาพย โคลง ฉันทหราม	เส้อมลิ้น
ทุกแหล่งทกหลามอง	เมอนทก พายนา
กวีอาครคินชำ	ชอกใจ
ขวญญถนขวญญกวีคยง	ขีนขวญญ เจอกพอ
ชอกภาพย กลอน โคลงชยาย	คลีฟง
เสาวณิลลิตรายฉนันท	เขวงศาสตร์
สรวมวิชเนศค้ำคอง	ครอบชลง ¹

ทั้ง "อ.ส." และ "กระแสดินรุ" ต่างก็แสดงให้เห็นว่า นักประพันธ์บทร่ายกรองหรือกวีของไทยนั้นมีน้อยลงไปมากจนเกือบจะเรียกได้ว่า "กวีแสงแหล่งสยาม" ทำให้ "อ.ส." ² ต้องเรียกรองให้กวีทั้งหลายแสดงผลงานร่ายกรองให้ปรากฏบ้าง และก็โดนลเพราะ "กระแสดินรุ" ³ ซึ่งเป็นนักวรรณคดีคนหนึ่งของสมัยนั้นก็ทนไม่ได้ และแสดงฝีมือโคลงคั้นโต้ตอบ "อ.ส." แสดงตัวว่า เป็น "กวี" เต็มที่โดยเลียนแบบโคลงโบราณในเรื่องรูปศัพท์ที่ใช้ตัวละครซ่อน แสดงฝีมือทางภาษา นอกเหนือจากฝีมือทางการประพันธ์อีกชั้นหนึ่ง

"นายผี" หรือ "ผี" หรือ "อ.ส." หรือ อัสนี พลจันทร์ นี้ประพันธ์บทร่ายกรองหลายชนิดลงใน เอกชนเสมอมาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2484 จนกระทั่งถึงเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั่นเอง "นายผี" ก็หายหน้าไปจากวงการประพันธ์อย่างไม่มีข่าวคราว ปรากฏตัวขึ้นอีกครั้งในช่วงที่วรรณกรรมไทยรุ่งโรจน์ทั้งด้านร้อยแก้วและร้อยกรอง คือตั้งแต่ พ.ศ. 2490 เป็นต้นไป

¹ กระแสดินรุ (นามแฝง), "กวีวงศ", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 16 (26 เมษายน 2484), หน้า 36-37.

² "อ.ส." น่าจะเป็นคนเดียวกับ "นายผี" เพราะ "นายผี" มีชื่อจริงว่า อัสนี พลจันทร์

³ "กระแสดินรุ" เป็นนามปากกาของ ฉันทิชย์ กระแสดินรุ บางครั้งใช้นามปากกาว่า "ขุนอินทรมนตรี" หรือ "อินทรมนตรี".

ในช่วง 6 เดือน ที่นายผีประพันธ์งานเสนาในเอกชนอย่างสม่ำเสมอ นั้น ปรากฏ
บทร้อยกรองของนายผีทั้งที่เป็นโคลงสี่สุภาพ โคลงคั่น ฉันท์ชนิดต่าง ๆ และกลอนสุภาพ
จำนวนไม่น้อยแสดงให้เห็นฝีมือทางการประพันธ์ของนายผีได้พอสมควร ทั้ง ๆ ที่นายผีมิได้
ศึกษาทางการประพันธ์มาโดยตรง แต่ นายผีก็เคยอธิบายถึงเรื่องนี้ไว้ว่า "การประพันธ์
ย่อมเป็นเองในคน คนเป็นนักประพันธ์และเป็นกวีมาแต่กำเนิด ใครจะหัดเป็นขึ้นนั้นไม่ได้"¹
ซึ่งเมื่อเข้ามาเข้ากับลักษณะของนายผีเอง โดยมีใจจงใจกล่าวยกตนเช่นนั้น

บทร้อยกรองของนายผีในช่วงนี้มีอยู่ 19 บท มีเนื้อหาเกี่ยวกับกวีวิจารณ์สังคม
อย่างกว้าง ๆ เพียงเล็กน้อย และมีบทวิจารณ์หญิงไทยอยู่บ้าง นอกนั้นเป็นบทโต้ตอบระหว่าง
นายผีและกวีอื่นที่สำคัญได้แก่ "นายสง" ซึ่งเป็นนามปากกาของนายเปลื้อง วรรณศรี นัก-
ประพันธ์คนหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียงร่วมสมัยกับ "นายผี" ตลอดมา ในบทโต้ตอบดังกล่าวไม่มีเนื้อ
หาสาระอะไรมาก นอกจากทำให้ผู้อ่านรู้จักและสนิทสนมกับ "นายผี" มากยิ่งขึ้น และแสดง
ให้เห็นว่า "นายผี" มีอารมณ์ขันแฝงอยู่เสมอ และสามารถเสนาให้ผู้อ่านรู้สึกได้โดยสรร
หาคำมาใช้แสดงอารมณ์ได้อย่างน่าสนใจทีเดียว

บทร้อยกรองบทแรก ๆ ของ "นายผี" เป็นบทวิจารณ์หญิงไทยที่แต่งตัวเกินงาม
"นายผี" กล่าวว่า

เขียน	รูปอสุรแสง	ส่าย	เยเยย
คิ้ว	ขมวดตาเฉลอ	สติ	พลั้ง
ทา	สีสอสีเออ	คุเอก	จริงแม่
ปาก	ก็ป้ายแดงตั้ง	หัก	หัวหย็อง ²

¹ อินทรายุช (อัสนี พลจันทร์), "ขอไม่น่าศึกษาทางการประพันธ์", ข้อคิดจาก
วรรณคดี (พระนคร : ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 142.

² นายผี, "เรื่องของนายผี", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 2 (15 มกราคม 2484),

บทร้อยกรองบทนี้ "นายผี" แต่งเป็นโคลงกระทู่ว่า "เขียนคิ้วทาปาก ผู้สาวมากก็" วิจารณ์หญิงสาวในงานรัฐธรรมนุญไว้มากมาย พร้อมทั้งมีรูปประกอบแสดงให้เห็นว่า "นายผี" ไม่พอใจการแต่งกายและความประพฤติของหญิงสาวสมัยนั้น ทั้ง ๆ ที่นายผีก็เป็นคนหนุ่มในรุ่นนั้น แสดงว่า "นายผี" เป็นคนชอบการวิพากษ์วิจารณ์มาตั้งแต่ยังหนุ่ม และได้ใช้ลักษณะนี้ไปวิพากษ์วิจารณ์สังคมค่านิยมอื่น ๆ ในเวลาต่อมาด้วย

จากบทร้อยกรองบทแรก ผู้อ่านก็พอจะทราบว่า "นายผี" มีฝีปากอย่างไร ในบทต่อ ๆ ไป "นายผี" ก็ได้ใช้ฝีปากอันคมกลั่นนี้วิจารณ์หญิงไทยไว้ว่า

ฤษีชู้โหดเหี้ยม	เหิมทง
จตุบาทวิบาทมี	ฤทธิดำ
แมคเสียงสนั่นคง	ฉานา กลัวเลย
หญิงโหดโหดโหด	สุคแสง 1

และ

มีเคยหลงมีคิงเล	ทกะเทศวีโค
จะคุหญิงก็โยไฟ	คุจคุประกาศาพา 2

นอกจากนี้ยังกล่าวแสดงความสมเพชผู้หญิงไว้ว่า

จะกล่าวฝ่ายนายผีผู้มีเคช	โสมเพชผู้หญิงบิ๊งักหนา
ใช้เวืองอื่นคั้นคกตกกราคา	ช้อหลอนมาหาพันชั้นจะตาย

1 นายผี, "โคลงของนายผี", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 3 (25 มกราคม 2484), หน้า 22.

2 นายผี, "ประกาศิษฐ์", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 7 (22 กุมภาพันธ์ 2484), หน้า 19.

เอาทำเมียไม่เท่าไรใจระทิก
หวังเจริญเพลินจิตคิดสะบาย

ลงนั่นก็นับวันมันจะหงาย
จึงซ้อสายต๋อยตึงมาอิงตน

...

...

บ้านาญเราहारอยมันน้อยนั๊ก
ซักทุนเคิมเพิ่มไปไค้แคแล

เพราะหลอนควักครั้งทีผีก็แหง
ผีเลยแย่งยอบยั้งบอบนาง ¹

จะเห็นไควว่า "นายผี" กลาววิจารณ์ผูหญิงไว้มาก มีทั้งที่เปรียบเทียบกับสัตว์ และวิจารณ์การใช้จ่ายของผูหญิงเอาไว้มาก แสดงให้เห็นว่า "นายผี" ก็ยังติดอยู่กับคานิยมเก่า ๆ ที่คิดว่าฝ่ายชายเป็นเพศที่ไค้เปรียบในสังคมด้วยฐานะ และการเงิน ยกย่องตัวเองว่าสูงกว่าฝ่ายหญิงอยู่เสมอ แต่ลักษณะดังกล่าวนี้จะพบในระยะแรกของงานรอยกรองของ "นายผี" เท่านั้น

บทรอยกรองที่เหลือเสนอเนื้อหาเบาสมอง มุ่งให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ เนื้อหาเบาสมองนั้นบางครั้ง "นายผี" ให้อารมณ์ขันแก่ผู้อ่านด้วย "คำ" หรือด้วย "ความ" บางครั้งก็กระทบสังคมนบ้าง แต่ไม่ลึกซึ้งอะไรนัก เช่นวิจารณ์ความเชื่อทางไสยศาสตร์และพระสงฆ์ที่มุ่งเสนอความเชื่อนี้ให้แก่ประชาชนแทรกในบทชื่อ "ความเฉลอของนายผี" ว่า

ไค้ยื่นข่าวกลาวกันลันไปหมค
คือहारบ้านเราเขาสงคราม
หมอตรวจคูนแะอกตกสะเก็ด
หมอล่าหาหากระดูกกอะไร

เหมือนโป้ปดปั้นเต้จิให้เช็ดขาม
พอถูกห้ามกลับมาพญาไท
บอกวาเคล็ดตามช้ไค้รงคิดสงสัย
จึงปนไปปานกะแปงเหมือนแกลงดอ

...

...

¹ นายผี, "ผูหญิงเฮย", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 19 (17 พฤษภาคม 2484),

เสื้อสีแดงคู่แข็งชั้น เลขยันตุง
ตาเจ้าของเอาสองชายหมายมีฤทธิ์
เลขรวยใหญ่ใจทะยานพานจะฆ่า
พอรู้เรื่องเคื่องเหลือใจรอยให้ฮือ

ไทยทั้งกรุงแย่งกันใหญ่จนไขว้ชีวิต
คนชะนึคอย่างไหนไหนก็ไปซื้อ
ส่วนพระทำกันที่ไหนอย่างไรหรือ
เล่นคือคือกะถูกเราเอาไปทำ ¹

บทร้อยกรองบทนี้ "นายผี" ตอองการเสนอเรื่องเบาสมองให้อารมณ์ขันแกดูอ่าน
ควยถอยคำที่ไซ้พูดกันเป็นสามัญ เช่น อุแะ หวา ปนปานกะแปง ตาเจ้าของ เป็นคน สอด
แทรกการวิจารณ์พระกับไสยศาสตร์บาง เล็กน้อยตามความถนัดของ "นายผี" ที่อคจะวิจารณ์
เรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ได้

เรื่องการให้อารมณ์ขันตามเนื้อความนั้นได้แก่เรื่อง "ความเข้าใจผิดของนายผี"
ซึ่งเรียกอารมณ์โค่พอควร ดังนี้

เมื่อวานนี้ผีเพลนไปเดินเที่ยว
เป็นสาวสวยรวยรูปไม่ชูปชา
เข้าคิงคืออยู่ยุดูกกระชาก
จึงบอกว่าอแม่คุณอย่าว่านาย
หลอนซีหิงบิงอยู่ไม่รหูก
หลอนว่าไฮอะไรเลา! มาแคว้น

ก็ถูกเกี้ยวกลางถนนป่นักหนา
แต่สองตาเต็มที่มีประกาย
กำเริบราคหรือโดนนำใจหาย
มันข้างร้ายเหลือที่เมียดีนัน
ถ้าเธอถูกเห็นจะฆ่าแม่ห้าหัน
หวยเบอร์ฉนชายให้ไม่เอาตา ²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ นายผี, "ความเผลลของนายผี", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 9 (8 มีนาคม 2484), หน้า 32.

² นายผี, "ความเข้าใจผิดของนายผี", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 18 (10 พฤษภาคม 2484), หน้า 22.

การให้อารมณ์แก่ผู้อื่นโดยผูกเป็นเรื่องราวเช่นนี้ นายผีทำได้สำเร็จโดยอาศัย คำขวยเสนาอารมณ์อยู่หลายตอนด้วยกัน เช่นคำว่า อามแมคุณ หรือ แม่ ซึ่งเป็นคำสรรพนาม และคำอุทานว่า ไอนั้น ล้วนเป็นภาษาพูดที่คนอ่านคุ้นเคยทั้งนั้น ทำให้การสื่ออารมณ์ในที่นี้ เป็นไปไคตามจุดมุ่งหมายที่ประพันธ์ของการ นับเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก ประกอบ กับบทร้อยกรองที่ให้เสนอเนื้อหาถึงกล่าว "นายผี" เลือกใช้กลอนสุภาพเป็นส่วนมาก ซึ่ง อานง่ายและคนอ่านคุ้นเคยดีกว่าคำประพันธ์ชนิดอื่น ๆ

เมื่อถึงบทที่ของการแสดงฝีมือทางการประพันธ์ตามแบบฉันทลักษณ์โบราณ "นายผี" มักเลียงไปใช้นามปากกาว่า "อ.ส." แทน "นายผี" โดยมุ่งให้ผู้อ่านคิดว่าเป็นคนละคนกัน แต่ก็มีกวีด้วยกันถึง 2 คน ที่จับใจว่าแท้จริง "นายผี" และ "อ.ส." คือบุคคลคนเดียวกัน ไคแก่ "นายสง" และ "กระแสดินรุ" ซึ่ง "นายผี" ไม่ยอมรับ บทที่แสดงฝีมือการประ- พันธ์ไคดีที่สุด ชื่อ "นายผีร้องไห้" กล่าววว่า

ดวงเคี้ยวดอกไม้มิ่ง	มานานช
กลายกลีบกลางสวนสูง	สุคคว่า
ขอเคี้ยวเกี้ยวกุมารส	ยังวาง ราม
เยี้ยวชอกดอกฟ้าอา	อาจโนน
ครุตาบารนี้เนื้อ	นายณบ
เคือกประทังกรรมไค	ควนพอง
อาศรัลันรักสุน	ทรทัว ภายเอย
อาจอำรุงเพียงพรอง	พิพราง
ฉันไคจะไคคอก	ชีพิค พีรา
เรียมระทมทะทวยทาง	ถึงไซ

แม้วางครุประสิทธิ์
คือว่าแควยไค

ใครเกิด
กับศูนย์¹

บทร้อยกรองบทนี้แต่งด้วยคำประพันธ์โคลงสั้น มีลักษณะการเลือกใช้คำคล้ายคลึงกับวรรณคดีโบราณ เช่น กาสรวลโคลงสั้น และทวาทสมาส แสดงให้เห็นถึงฝีมือทางการประพันธ์ของ "นายผี" ว่าถึงขั้นเป็นกวีได้ทีเดียว ทำให้ผู้วิจัยอดแปลกใจไม่ได้ว่าเหตุไร "นายผี" ถึงมีความสามารถเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่มีใคร่หาเรียนมาทางการประพันธ์และวรรณคดีโบราณ เพราะ "นายผี" เรียนจบทางกฎหมายและทำงานเป็นทนายความ ด้วยเหตุฉะนั้นผู้วิจัยจึงขอยกย่อง "นายผี" ว่าเป็นผู้สนใจในสมบัติอันมีค่าของชาติ และศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งจนสามารถนำมาใช้ในวิถีประจำวันได้ นอกจากนี้ "นายผี" ยังเป็นผู้ที่มีความสามารถทางการประพันธ์เป็นเลิศมาแต่กำเนิดอีกด้วย จึงสมควรได้รับคำยกย่องให้เป็น "กวี" ของไทยไคผู้หนึ่ง

หลังจากเดือนมิถุนายน 2484 "นายผี" ก็หายหน้าไปจากวงวรรณกรรมร้อยกรองทั้งในหนังสือเอกชนและหนังสืออื่น โดยไม่ทราบเหตุผล ผู้วิจัยไม่ทราบว่าการเมืองการปกครองของไทยระบุนั้นซึ่งเป็นสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะมีอิทธิพลทำให้เขาหายไปจากวงวรรณกรรมหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตาม การเมืองการปกครองแบบเผด็จการในระบุนั้นก็น่าจะมีผลต่อเนื้อหาของบทร้อยกรองของเขา และนักเขียนร่วมสมัยด้วย เพราะปรากฏว่าในสมัยนี้ไม่มีใครกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยในคำประพันธ์ร้อยกรองเหล่านั้นเลย ยกเว้นนักประพันธ์ที่เป็นปากเสียงของรัฐบาล แม้แต่ครูเทพซึ่งเคยเป็น "กวีเพื่อชีวิต" ก็ยังต้องเลิกล้มเกี่ยวโลกทางการเมืองในบั้นปลายชีวิตของท่าน ผู้วิจัย

¹ อ.ส., "นายผีร้องไห้", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 13 (5 เมษายน 2484), หน้า 40.

เชื่อว่า "นายผี" ก็คงจะปิดความคิดทางการเมืองของตนเช่นกัน เพราะโดยเนื้อแท้แล้ว เขามีใจเป็นเพียงนักประพันธ์อารมณ์ขันเท่านั้น หากเป็นนักประพันธ์กลุ่มก้าวหน้า ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในช่วงที่วรรณกรรมรุ่งเรืองหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

กวีหรือนักประพันธ์ที่ร่อยกรอมรวมเวที "เอกชน" ในระยะเดียวกับ "นายผี" และ "นายสาบ" ได้แก่ ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ เจ้าของนามปากกา "กระแสสินธุ์" และ "อินทรมนตรี" ซึ่งเป็นกวีที่ชอบเสนอรูปแบบคำประพันธ์โบราณโดยใช้ศัพท์โบราณ เพื่อแสดงความสามารถทางการประพันธ์โดยมิได้มุ่งที่เนื้อหา ส่วนนักประพันธ์คนอื่นนอกจาก ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ แล้วได้แก่ "ศรีแสงไสม", ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, "ฐิติมา" และ นามปากกาอื่น ๆ อีกมากมาย

"ศรีแสงไสม" เป็นนักประพันธ์ที่มีฝีมือในการประพันธ์กาพย์ ผลงานของเขาน่าศึกษา เพราะสามารถนำการเขียนแนวพาด้นบรรยายธรรมชาติมาต่อเนื่องกับการวิจารณ์สังคมขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

๑	ฅกัฒสัอง ฅ หองน้ำ	วิจิรำเต็องหลัังเหล็ยว
	ซา ! ซา ! ฉะฉาเฉ็ยว	ฉะฉะโอบหาคสาคกระเช็น
๑	หังห้มกระห้มศัพท	วิทคคลับรั้งยามเย็น
	จากหองทะเลเห็น	เป็นหมุเหล้าในเวหา
	...	...
๑	มองโลกสแณศัอกสุค	มวลมนุษย์ยั้งซิงซัง
	แยกหมุอูประนัง	เบ็ยคเบ็ยพักันซางฉันแปร
๑	ฤามีเมตคาคัจต	ทุจริตในควงแค
	คหมินฉันแคลนแล	คนเช็ญใจไม้อัซคน

๑ เนื่องแน่น ๗ หากทราญ
เจริญร่างสำอางจน

ล้วนหญิงชายโอ้อาสกนธ์
คิตตาแลชะเง้าตาม¹

"ศรีแสงโสม" นำการ เล่นสัมผัสอักษร (alliteration) มาใช้พรรณนาความงามของทิวทัศน์ยามเย็นของสถานที่ตากอากาศชั้นนำของไทยในสมัยนั้น โดยมุ่งเสนอความผสมผสานกลมกลืน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น หอนำ หองฟ้า หมูนก มาอธิบายความแตกแยกของคนที่ยึดเป็นแบ่งแยกกันตามฐานะทางสังคม คนที่มีฐานะดีเท่านั้นจึงจะสามารถไปชมความงามของธรรมชาติที่นั่นได้ เพราะที่นั่นเป็นสถานที่เฉพาะของคนชนชั้นหนึ่งและฐานะหนึ่งเท่านั้น ทำให้ "ศรีแสงโสม" มองเห็นว่าบุคคลเหล่านั้นทำเหมือนกับ "คนเข็ญใจไม่ใช้คน"

อีกบทหนึ่ง "ศรีแสงโสม" อธิบายลักษณะการเบียดเบียนข่มเหงกันในหมู่มนุษย์ไว้อย่างถึงใจไม่ต่างอะไรกับการอธิบายการต่อสู้ของสัตว์ว่า

ครวราชักกัเพื่อมรณา	ไม่มีเมตตา
แบกเขี้ยวเคี้ยวขบสปราม	
บางอยูบานเมืองเวียงราม	สว่างฤทธิวิราม
เพราะไค่ฝึกฝนปรนปรือ	
บางคาบคองมีคิงคือ	คำรามฮือฮือ
ควยเคชริศยาอาชรรณ	
ยกพวกขบกัดฟัดกัน	ฟ้าคินคาลัน
นทีฟองนองสมุทร	

¹ ศรีแสงโสม, "หัวหินในยามเย็น", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 29 (26 กรกฎาคม 2484), หน้า 44.

แข่งก็แข่ง เสด็จอิทธิฤทธิ์   ไปยอต่อยุทธร
 โลกซุกเอนเอียงเพียงหลาย ¹

"ศรีแสงโสม" เขียนบทร้อยกรองบทนี้เมื่อ พ.ศ. 2484 ซึ่งอยู่ในระยะที่ทางยุโรปกำลังเตรียมพร้อมที่จะเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งผู้เขียนผู้นั้นมองเห็นว่า เป็นลักษณะการวิวาทที่ไม่ต่างจากสัตว์ ซึ่งลักษณะนี้ทำให้โลกเสื่อมความเจริญไปมาก

"ศรีแสงโสม" เป็นนักประพันธ์คนเดียวในระบอบนี้ ที่กล้าชี้ช่องว่างระหว่างชนชั้นตามฐานะทางเศรษฐกิจในสังคม พร้อมทั้งวิจารณ์สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยทั่วไปอย่างคร่าว ๆ แต่ "ศรีแสงโสม" ก็ไม่ได้ชี้แนะแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงออกมาในรูปแบบของการพร่ำบ่นเพียงอย่างเดียว

"รัฐทิมา" เป็นนักประพันธ์อีกคนหนึ่งที่มีแนวการเขียนแบบ "เสรีนิยม" เช่นเดียวกับ "ศรีแสงโสม" คือ รักอิสรภาพ เสรีภาพ แต่ "รัฐทิมา" มองจากตัวเองเป็นหลัก เช่น

ใจคนเรา เบาหิว ปลิวละล่อง   อยากรจะทอง เทียวไหน ไปได้ทั่ว
 ลอดซุ่มซอก ตรอกทาง ลอยห่างตัว   คุจคังวัว แถกคอก ออกตะบึง
 อยากรเที่ยวรอบ ขอบโลก วิโยคดิน   อยากรโอบบิน คำน้ำ ก็ทำถึง
 อยากรเหาะเหิร หาใคร ใจคนึง   ก็พามึง ถึงวิบ ในพริบตา ²

¹ ศรีแสงโสม, "สัตว์อะไรหนอ ?", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 31 (9 สิงหาคม 2484), หน้า 40.

² รัฐทิมา, "ใจมนุษย์", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 35 (6 กันยายน 2484), หน้า 48.

ลักษณะกลอนของสุติมา แยกคำเป็น 3-2-3 เช่นเดียวกับโคลงกลอนของครูเทพ ในระยะเดียวกัน วรรณศิลป์ในคำประพันธ์นั้นก็มิไ้มากนัก อีกทั้งลักษณะของกลอนออกมา ในรูป "กลอนพาไป" มากกว่าที่จะแสดงฝีมือ เสนอเนื้อหาที่ รัก อิสระ และเสรี ซึ่งจะ พบได้ในโคลงบทต่อไปว่า

โอนกอิสสระเจ้า	โอบบิน ไปเอย
ทองเที่ยวทั่วแผ่นดิน	ใหญ่กว้าง
เราลืออยู่อาฉิม	กับที่ เคี้ยวแฮ
หคเหี่ยวและอ่าวว่าง	สุครุท่าไฉน ¹

จะเห็นได้ว่า แม่นำความคิดของ "สุติมา" จะคล้ายคลึง "ศรีแสงไสม" แต่ "สุติมา" ก็คิดอยู่ที่ตัวเองไม่ไ้มองไกลถึงสังคม ในขณะที่เสรีภาพของ "ศรีแสงไสม" เป็น เสรีภาพของมวลมนุษย์

นักประพันธ์อีกคนหนึ่งที่น่าจะกล่าวถึง คือ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ซึ่งเขียนบท ร้อยกรองเฉพาะกลอน มีเนื้อหาเป็นงานพาดฝัน (romantic) เต็มที่ซึ่งจะแปลกตาไปบาง สำหรับผู้อ่าน "เอกชน" ซึ่งเคยเสนอลงงาน เช่น "นายผี" "นายสาบ" มากอน

ประเสริฐ กล่าวชมบ้านเมืองไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไว้ว่า

อ่า . ประเทศเขตต์ไทยวิชัยรัฐ	เทอกรวัชทวิลาภไมสาปสูญ
สถิตมั่นบันเทองเริงจรรูญ	บริบูรณเกราชสวัสดิ์ ²

¹ สุติมา, "อารมณ์ร่ำพิงของนักโทษ", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 47 (29 พฤศจิกายน 2484), หน้า 33.

² ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, "มิ่งขวัญของเรา", เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 34 (30 สิงหาคม 2484), หน้า 46.

จะเห็นได้ว่า การใช้คำของนักประพันธ์นี้ดูรุ่มร่ามเกินพอดี และให้ภาพที่ไม่ชัดเจนนัก เพราะมุ่งที่จะเล่นคำเพื่อความไพเราะเป็นสำคัญ

ต่อมา เขาก็เขียนบทรักที่หวานซาบซึ้งไว้ว่า

ทราชมประโลมโฉมศรีของพี่เอ๋ย   พี่หมายเซยชื่นชมภิรมย์สมาน
แสนสวาทปรารณายุพาพาล   ในดวงมามีแต่รักภคินี ¹

ความรกรุงรังของภาษายังเห็นได้ชัดเจนขึ้น และมีลักษณะซ้ำซ้อนมากเกินไป เช่น ทราชมประโลม, โฉมศรี, ยุพา, ภคินี

ในปีต่อมา ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เขียนกลอนพาดพิงถึงสภาพสังคมในลักษณะเสรีนิยม เช่น "รัฐติมา" แต่การมองโลกของ ประเสริฐ ต่างจาก "รัฐติมา" และ "ศรี-แสงไสม" มาก เพราะเขาเห็นว่า

โลกเรานี้มีสุขอยู่ทุกแห่ง   จงแสวงหาเอาเถิดเราเอ๋ย
เว้นเบียดเบียนเพียรประกอบระบอบสะบาย   คงได้เซยชื่นสุขสนุกสบาย ²

ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ต้องการเรียกหาเสรีภาพในระบอบที่สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มแผ่ขยายมาถึงเอเชีย แต่การเรียกหาเสรีภาพของเขานั้น เขากลับมองเห็นว่าเรามาสนุกกันดีกว่า ซึ่งเป็นการมองโลกอย่างคับแคบเกินไป และไม่ได้สื่อความหมายตามหัวเรื่องที่ตั้งไว้ว่า "การุณยภาพ" เลย ลักษณะการใช้คำก็เช่นเดิม คือ มีลักษณะซ้ำซ้อน เช่น ใช้คำว่า "สะบาย, สุข, สนุก, สบาย" ไว้ในบาทเดียวกัน

¹ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, "รักเท่าไหน ?" เอกชน, ปีที่ 1 เล่มที่ 40 (11 ตุลาคม 2484), หน้า 44.

² ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, "การุณยภาพ", เอกชน, ปีที่ 2 เล่มที่ 1 (10 มกราคม 2485), หน้า 108.

และท้ายที่สุด คือ ในสมัยฟื้นฟูวัฒนธรรมภาษาไทย ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เขียน
กลอนระบายอารมณ์ใคร่ไว้อย่างโจ่งแจ้งว่า

ประพิมพิศตรลักชานาถนอม   งามละม่อมไม่มีที่จะหา
ขวางกระเพื่อมเหลือมลลละลอลตา   ก่อความป่วนป่วนวันจวนใจ ¹

ในระยะเวลาเดียวกัน ก็มีทรอยกรของสะท้อนสภาพสังคมในระยะสงครามโลกครั้งที่ 2
กำลังคืบคลานเข้าสู่ไทย เขียนโดย "ก.พ." ว่า

สาระพันพินาศควาย	สงคราม
ดั่งหนึ่งไฟลวกกลาน	โลก้าง
พวยพิศกระพือปาม	เปลวพลุ่ง
แรกเกิดในดินอ้าง	ชาติเชื้อยุโรปเบียน
เวียนวายุยุทชยอน	เยือนไทย
จักเลียงสุควิสัย	เสริคแคลว
ควรเรากระทำใจ	เป็นหนึ่ง
ตามรัฐบาลณะแล้ว	นั่นแลทางควร ²

โคลงบทนี้แต่งหลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา
และอังกฤษ โดยเขียนชักชวนให้คนไทยเชื่อและปฏิบัติตาม "ผู้นำ" ของชาติ ในสมัย "เชื่อ
ผู้นำชาติพินภัย" ซึ่งเป็นระยะเดียวกับที่ขบวนการเสรีไทยกำลังก่อตั้งขึ้นในยุโรปและอเมริกา

¹ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, "ยามเช้า", เอกชน ฉบับฉลองวันชาติ, ปีที่ 2 เล่มที่
24 (20 มิถุนายน 2485), หน้า 97.

หลังจากนั้นไม่นานหนังสือเอกชนก็จำต้องปิดกิจการไปพักหนึ่ง เล่มสุดท้ายที่ออกมาในช่วงนี้ คือเล่มที่ 29 ฉบับเดือนกรกฎาคม 2485 เนื่องจากเป็นภาวะสงครามชาวขอมมีราคาแพง คนอ่านจึงมีน้อยลงและต้นทุนการผลิตก็สูงขึ้นมาก จนค้างอยู่ไม่ไหว ฉะนั้นคำประพันธ์ย่อยกรอกก็พลอยซบเซาและเงียบหายไปควย และจะไปเริ่มปูพื้นฐานความนิยมใหม่อีกครั้งหนึ่งภายหลังจากสงคราม คือราว พ.ศ. 2488 เป็นต้นไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย